

elkkwartaal

uitgegeven door de Evangelisch-Lutherse synode | jaargang 25, nr. 1 | maart 2025

Spreken over Israël en de Kerk

Nieuwe Synode: andere verkiezingsvorm

Vergeving bij Luther en Bach

Om te beginnen ...

Op 5 juli treedt een nieuwe Lutherse Synode aan om, samen met de gemeenten en de Dienstenorganisatie, de duurzame vindbaarheid van 'het Lutherse' in onze kerk te steunen en te borgen. De verkiezingen verliepen ditmaal echter anders dan voorheen (pag. 15).

En de nieuwe synodeleden stellen zich vast aan u voor.

De tijd en mensen zijn vandaag opnieuw aan het verhard. Dat drijft ons steeds verder uit elkaar, zoals in onze waarneming van het Israelisch-Palestijns conflict. Zoeken naar wat ons met elkaar verbindt is daarbij een goede tegenbeweging. Laten we dat proberen in ons spreken over Israël en het onmenselijke lijden van zoveel Joden en Palestijnen in dat conflict, zo bepleit synode president Andreas Wöhle (pag. 5).

In de Oude Kerkgemeenschap van Amsterdam geeft dominee Klaas Touwen leiding aan het kerk vernieuwings-

project 'Nieuwe wegen naar een oude bron'. "God bij de mensen brengen? Dat kan niet. Want God is er al." (pag. 6).

Met haar nieuwe beleidsplan 2025 t/m 2031 zoekt de LWF naar vernieuwing op het gebied van geloven en kerkzijn dat past bij de huidige maatschappij. Geen eenvoudige klus voor een wereldkerk met zoveel verschillende nationaliteiten, culturen en gewoontes (pag.13).

Vergeving speelt in de traditie van de lutherse kerkmuziek een belangrijke rol. Lees hoe Luuk Schuurman nadenkt over schuld en zonde aan de hand van de Matthäus Passion en beluister vooral de indringende passages waarmee hij dit illustreert (pag. 22).

De redactie van Elkkwartaal wenst u allen een gezegend Pasen.

Alma Evenhuis

Inhoud

Meditatie:	3	Oorlog	21
Spreken over Israël en de Kerk	4	Het lied	22
Interview Klaas Touwen	6	Afscheid Perla Akerboom	23
Woord & Sacrament	7	SLOA nog steeds actief	24
Woord & visie	8	Kerkwandelen Culemborg	25
Gendergelijkheid en vrouwenrechten	10	Krskraskort	26
SVK jongerenkampen	11	Lutherse activiteiten	28
Levende geschiedenis	12	IM Dick Akerboom	29
Luthers Wereldwijd	13	IM Peter Paul Kleinlooh	29
Duurzaam Luthers	14	IM Miep Monsees	30
Een nieuw Synode	15	Geslagen Memorie	30
Luthers Groningen	19	Uit de synode	31
Global Songbook Friesland	20	Lutheran Summer School 2025	32
Intrede Mirjam Visser-Fuchs	20	Kirchentag 2025	32

Colofon

Elkkwartaal verschijnt vier keer per jaar en wordt gratis toegezonden aan degenen die ingeschreven staan in het register van Evangelisch-Lutherse leden in de Protestantse Kerk in Nederland.

Overname van artikelen en foto's is toegestaan na overleg met de redactie en met vermelding van de uitgave van Elkkwartaal en vermelding van auteur en/of fotograaf.

Redactie

Alma Evenhuis (hoofdredacteur),
Ingeborg Kriegsman (beeld & techniek),
Cristina Pumplun (secretaris),
Femke Akerboom-Beekman,
Leonie Crom-Wagenaar,
Joren Reichel, Martin de Groot

Redactieadres:

Vijf molens 2
4247 EA Kedichem

Kopij volgend nummer

Inleveren voor 4 mei 2025
bij redactie@elkkwartaal.nl

Giften

U kunt Elkkwartaal financieel steunen via NL36INGB0002203600 t.n.v. PKN inzake Elkkwartaal o.v.v. gift Elkkwartaal. De Protestantse Kerk heeft een ANBI-status.

Adreswijzigingen of klachten over bezorging

Als u lid bent van een evangelisch-lutherse gemeente: bij uw kerkenraad. Als u alleen bent ingeschreven in het landelijke lutherse ledenbestand of wanneer u geen lutheraan bent via de abonneementenadministratie.

Abonnementenadministratie

Dienstenorganisatie Protestantse Kerk in Nederland, Postbus 8504, 3503 RM Utrecht,
e-mail: abonnementen@protestantsekerk.nl,
telefoon (030) 880 18 80.

Productie

Afdeling Communicatie en Fondsenwerving
Protestantse Kerk in Nederland. ISSN 1569-6316

Website

Dit nummer en vorige nummers zijn te raadplegen op <https://protestantsekerk.nl/thema/lutherse-synode/>

Grafische verzorging

MMC Print (vormgeving),
De Groot Drukkerij (drukwerk).

Bij de voorpagina

Himmel-Erd-Kreuz voor de Maria Himmelfahrt Kirche in Hirschau - Sabine Mädl, 2006 (foto: Ingeborg Kriegsman)

Meditatie

Meditatief

Die paasnacht zouden we wakend doorbrengen. We hadden daarover gehoord, gelezen, en gaandeweg vonden we wat we konden en wilden doen. Want we hadden geen ervaring. Alleen van horen zeggen.

TEKST: WIM VAN BEEK - BEELD: INGEBORG KRIEGSMAN

Een Paaswake. Maar dan echt waken. Wakker blijven. Niet kunnen slapen vanwege de heftigheid van de dood aan het kruis. Niet willen slapen omdat we niet weten hoe we ná dat sterven verder kunnen (of willen). Want wat blijft er over van de verwachtingen?

Waken, een nacht lang. De dood van die messiaanse mens overdenken. En daarna? Wij?

De zaterdag was stil gebleven. Alleen een vesper. Een nocturne. Nachtelijk bidden en zingen. Hadden we gevierd, of was ons bidden soms aarzelen, stotteren en twijfelen? We zijn in een

kring gaan zitten. Een stuk of twintig mensen. Jong en oud. Elk half uur een lezing. Een lied, vaak een psalm. Gebeden.

Alles vindt plaats in de grootste rust. Misschien wat fluisteren. En veel stilte, om de woorden te overdenken. Wie jij bent in zo'n verhaal.

Bedenk dat dit lied voor jou geschreven is.

Elk half uur worden een paar lichten in de kerk gedoofd. De nacht wordt donkerder en dieper, alsof het lijden en sterven ons steeds heftiger te binnen komt. En de leegte en het gemis ons pijnigt. Hebben we eerst nog wel even gelopen, allengs houdt ook dat op.

Verstillings. En de steeds donker wordende ruimte brengt ons dicht bij elkaar. In een kring rond die ene kaars. Totdat die het enige overgebleven licht is. 'Als alles duister is ...' zo begint een lied. Die woorden dringen dieper tot me door. Wat wil en kan ik nog als de omringende duisternis me ook van binnen dreigt te overmeesteren. Licht van één kaars. Slechts een windvlaag, gescheiden van totale duisternis. Naarmate we elkaar minder kunnen zien, voelen we elkaar des te sterker.

Handen zoeken elkaar. Steun, leven zoekend. M'n ogen worden vochtig. Er is zoveel in deze wereld, maar ook in mijn leven. Het verduistert mij. Doet mijn adem stokken. Zoveel dat de keel verstikt. God, mijn God, waarom ...?

Wie ben ik, wie zijn wij? Ik hoor zelfs de tijd niet tikken. Donkere stilte. Eeuwige duisternis.

En dan - ontspanning van de kramp. Een overgave. De angst voorbij. Als wij 't niet meer kunnen vasthouden; loslaten, uit handen geven. En zwevend in ons midden dat ene lichtje, vlam van ons bestaan. Hoe kwetsbaar en toch: wij samen. Dan ... een hand plaatst nog een kaars, en nog een. Drie kaarsen branden. Vader, zoon en heilige geest. Drievoudig licht. In de rust van de overgave houden we elkaar wel

vast, nu in zachtheid en liefde. De kramp is verdwenen. Hoofden worden opgericht, ogen opgeslagen. En door de tranen heen zien wij elkaar.

Dan zien we, hoog in de ruimte, dat de zwarte nacht niet zo zwart meer is. Daar, achter het raam, wordt de hemel zichtbaar. Nog grijs, lang niet lichtend, maar toch. We zien elkaar. We stralen de verbondenheid en liefde naar elkaar in deze ruimte, waar we 't leven dachten kwijt te zijn. Onze glimlach voor elkaar verzacht leed en pijn. En we beseffen dat wij samen kunnen en zullen leven.

De stilte is een andere stilte geworden. Krampachtige wanhoop heeft plaatsgemaakt voor de overgave aan 't goede, ons leven voor en met elkaar.

Het licht van de ene kaars is niet het laatste vlammetje maar dat ene licht tegen al het duister.

Zo viere we met elkaar het leven, ons leven dat wij hebben ontvangen. Zelfs als Christus gestorven is, zetten wij zijn leven voort met ons leven en dragen het verder.

Het raam is nu licht; de hemel gaat stralen door de zon die de hemel verlicht, en óns zal verlichten. Verdrietstranen worden vreugdetranen. Het duister overwint niet.

*De nacht is nu ten einde
De morgen geeft ons licht
en zalig ons verblijden
nu 't leven voor ons ligt.*

Spreken over Israël en de Kerk

in het spanningsveld van theologie, geloofsrelatie en politiek

Hoe moet dat geweld ooit eindigen? En als het ooit eindigt: Wie kan daarmee dan 'tevreden' zijn ...?

Iedereen heeft wel een gevoel of mening bij het nietsontziend geweld in de oorlog van Israël tegen Hamas dat volgde op de genadeloze 'Jodenslachting' die deze terreurgroep op 7 oktober 2023 in Israël beging. En ja, dit is ook waar: het geweld (van beide kanten) komt niet uit de hemel vallen – of waar dan ook vandaan.

TEKST: ANDREAS WÖHLE

Veel meer is het een ingewikkelde en pijnlijke geschiedenis. Die geschiedenis wortelt in historische processen die terug reiken tot in de vele pogroms tegen joden door de eeuwen heen, in het diep ingebakken theologisch anti-judaïsme van de kerk (ook de Lutherse – en van Luther zelf), in de misselijkmakende machts- en landjepik-spelletjes van politieke en economische mogendheden bij de 'verdeling van de buit' na de grote oorlogen; in de hele volkeren over het hoofd ziende herordering van invloedssferen van 'west' en 'oost' en de verhardende politieke lijnen van Israëlische en Palestijnse leiders.

In dit alles zijn de Palestijnse en de Joodse bewoners van het land elkaars vijanden geworden. In elke familie over en weer vielen slachtoffers die nog steeds pijnlijk worden gemist, en welt uit die pijn iedere keer weer woede en wanhoop op.

Spreken over Israël in de Lutherse wereldfamilie

De geschiedenis van Kerk en Israël, en daarbinnen die van Israël en de Palestijnen, vertoont daarmee traumatische elementen.

Daarover heeft men in 2023 – net voor 7 oktober – tijdens de Assemblee van de Lutherse Wereldfederatie met elkaar willen spreken. Men zocht naar woorden, gestes en ervaringen, die niet zouden blijven steken in het oordeel over elkaar, maar die menselijke bruggen kunnen slaan van vertrouwen en geloof.

Het document '*Hoop voor de Toekomst*', waaraan ook theologen uit de Palestijnse Lutherse Kerk meewerkten, is daarvan de neerslag.

Met dit document in handen durfde de lutherse gemeenschap (immers 700 bezoekers uit heel de wereld) het destijds aan om gezamenlijk het voormalige vernietigingskamp Auschwitz te bezoeken en van daaruit de relatie van joden en christenen/lutheranen vernieuwend door te denken.

Tegelijkertijd werd ook binnen onze eigen Protestantse Kerk gezocht naar een vernieuwd verstaan van de relatie van de kerk met Israël.

Resultaat daarvan is het document '*Uw Koninkrijk kome*' uit 2024. Ook dat document tekent een belangrijke theologische weg, die is afgelegd in de drie kerken die in 2004 samen de Protestantse Kerk zijn gaan vormen.

WIE is de kerk en WAT DOET de kerk ...

Als kerk spreken wij in het eerste artikel van onze kerkorde over *wie de kerk is en wat zij belijdt*. Hier gaat het dus over de essentie van de kerk en wordt de verhouding tot het volk Israël benoemd.

In latere artikelen spreekt de kerk over haar bestaan in historisch en praktisch handelende zin. Het gaat dan over *wat* de kerk doet.

Ja, de kerk *is* ook wat ze *doet*; ze zal zich laten meten naar haar handelen. Maar in *wie* zij is, tast zij tegelijk ook dieper naar het geheim van haar roeping en de relatie met degene die haar roept.

Het geheim van de (joodse) Christus

In dat *wie* van de kerk spreekt onze kerkorde dus over de relatie met het volk Israël. We spreken over 'onopgeefbare verbondenheid' met het volk Israël, omdat de geschiedenis van God met zijn volk niet ophoudt. Tegelijk betekent dit, dat de existentie van het volk Israël ook de vraag wie dan 'de Christus' is openhoudt: Christus als het ons toegekeerde gezicht van God. Want we hebben Christus als kerk niet 'op zak', maar Christus is ons als geloofsgeheim voorgegeven. Hij is niet 'van ons' maar wij zijn van hem! Dat externe en onbeschikbare van het geheim van God (in Christus) vraagt om de houding van het gebed als grondtoon.

Maar hoe is dit uit te houden als we zoveel geweld constateren in de uiterst gespannen relatie van het volk Israël met de Palestijnse christenen en andere Palestijnen over het land? Hoe staan ideologische, politieke en militaire afwegingen in verhouding met die andere dimensie?

Zoeken naar een andere taal

Wie spreekt over de relatie tussen Kerk en Israël en over het Israëlisch-Palestijns conflict zal zich altijd bewust

Schrijfgroep Hope for the Future

moeten zijn van de contextualiteit van het narratief, waarbinnen gehoord wordt wat gezegd wordt. Zo roept voor een Palestijn het begrip 'Jood' primair associaties op van onderdrukking - en voor een joodse bewoner van Israël (maar ook in de diaspora) is het begrip 'Palestijn' noodzakelijk ingekleurd met de associatie terreur. Dit gold lange tijd trouwens ook voor westerse oren. Immers in de Palestijnse kampen werden ook de terroristen van onder meer de Rote Armee Fraktion (Baader-Meinhof-Gruppe) en andere organisaties opgeleid. Het overwinnen van deze inkleuringen is voor beide zijden nodig en mag van beide zijden worden gevraagd. De lakmoesproef bij gesprekken is altijd: welk doel dient een bepaalde woordkeuze? Dient de gekozen terminologie het beter verstaan van elkaar, of is die vooral uit op verscherping van de tegenstellingen (en dus op verdieping van het onbegrip). Begrippen als antisemitisme, genocide en apartheid trekken veel gesprekken direct in een polemische setting en staan daarmee een werkelijk gesprek in de weg.

'Du, laß dich nicht verhärten'

Zo zong de lieddichter Wolf Biermann in zijn iconische ballade (1968) over een samenleving die steeds minder in staat bleek de ander nog als menselijk tegenover waar te nemen en verschillen als opening voor gesprek te verstaan. De tijd en wij mensen zijn vandaag opnieuw, nationaal en internationaal, aan het verharden. Dat drijft ons steeds verder uit elkaar. Het gebeurt in onze waarneming van het Israëlisch-Palestijns conflict en in veel conflicten die in dezelfde, elkaar uitsluitende, terminologie worden uitgevochten.

Zoeken naar wat ons met elkaar verbindt is daarbij een goede tegenbeweging. Laten we dat proberen, in ons spreken over Israël en het onmenselijke lijden van zo velen, Joden en Palestijnen, in dat conflict. Misschien lukt het ons dan ook de andere veroordelingen die ons onmenselijken te overwinnen.

Hoop voor de Toekomst

Tijdens de laatste Assemblee van de Lutherse Wereld Federatie in Krakow, Polen is het studiedocument *Hope for the Future* over joods-christelijke relaties gepresenteerd. Dit document is ook vertaald in het Nederlands.

Downloaden Engelse versie:

<https://2023.lwfassembly.org/resources/hope-future>

Downloaden Nederlandse versie:

<https://protestantsekerk.nl/nieuws/luthers-studiedocument-wil-bijdragen-aan-vernieuwen-joods-christelijke-relaties/>

Uw koninkrijk kome

In november 2024 heeft de Generale Synode van de Protestantse Kerk Nederland de nota *Uw koninkrijk kome* aanvaardt. U kunt dit downloaden via:

<https://protestantsekerk.nl/nieuws/synode-aanvaardt-nota-uw-koninkrijk-kome-over-relaties-met-joden-en-palestijnse-christenen/>

God is er al

Interview met Klaas Touwen, predikant van de Amsterdamse Oude Kerk

In het hart van Amsterdam staat de 13e-eeuwse Oude Kerk. Het oudste gebouw van de stad wordt beheerd door de Stichting Oude Kerk, die zorgt voor de museale functie. De Oudekerkgemeenschap viert er de zondag en is diaconaal en pastoraal present. Klaas Touwen is hier sinds oktober 2023 predikant. Hij kreeg een bijzondere opdracht mee: leidinggeven aan het kerkvernieuwingsproject 'Nieuwe wegen naar een oude bron'.

TEKST EN BEELD: CRISTINA PUMPLUN

Hoe ervaar je het: predikant zijn in deze iconische kerk?

Ik loop diep gelukkig door Amsterdam: ik voel me als een vis in het water. De mensen van de Oudekerkgemeenschap en ik voelen elkaar goed aan. Er is enorm veel muziek: een prachtig historisch orgel met een toporganist, een koor onder leiding van een zeer capabele en creatieve cantor. Er wordt gemusiceerd en gevierd volgens de anglicaanse traditie met elke maand een Evensong.

Welke betekenis heeft het gebouw voor je, waarin je werkt?

Ik ben gevoelig voor de lichtinval. Het licht speelt in de Oude Kerk prachtig door de vensters, zeker als het late avondlicht naar de houten zoldering weerkaatst. Gewoonlijk gebruiken we het middenschip en het koor voor de diensten, maar ik wil eigenlijk meer plekken in het gebouw erbij betrekken. Straks is er een dienst ter gelegenheid van 750 jaar Amsterdam. Dan willen we in een processie bijzondere plekken in de kerk aandoen, daar telkens een kort gebed spreken en zo vierend door de hele kerk trekken.

Je bent predikant in het kader van een kerkvernieuwingsproject: 'Nieuwe wegen naar een oude bron'. Hoe werkt dat?

Centraal in dat project staat de derde zondag van de maand. Dan kan er een muziekdienst zijn, waarin nieuw werk klinkt dat speciaal voor deze dienst gecomponeerd is. Of er is 'Het Hoge Woord', waarin een gastspreker haar of zijn interpretatie geeft van de Bijbeltekst die op het leesrooster staat. Onlangs sprak Nawid Nuur, die toen exposeerde in de Oude Kerk, over de spiritualiteit van Rumi. Of we houden een 'kerkatelier'. Dan zijn er in plaats van een preek verschillende workshops en kunnen mensen de stilte opzoeken, met elkaar in gesprek of creatief aan de slag. Er is steeds een deskundige te gast. We hebben bijvoorbeeld op Kana-zondag een wijnkoper gehad en hebben we dus wijn geproefd. Het leuke is dat met iedere persoon en elk thema weer nieuwe mensen de kerk in komen. Gek genoeg rept het vernieuwingsproject niets over pastorale taken en over verbinding met de buurt, terwijl beiden natuurlijk hoog-nodig zijn. Op deze plek ben ik dominee van de Wallen-

buurt. Hier bewandel ik de 'pastorale weg': ik ga bij iemand op bezoek en diegene vertelt me, bij wie ik vervolgens langs moet gaan.

Waar ben je zelf het meest enthousiast over als je terugkijkt op de laatste anderhalf jaar?

De Pride dienst waarin de voorzitter van de Stichting Pride Amsterdam, Suzanne van de Laar, sprak over de vrouw van Lot. De kerk was vol met het meest kleurrijke publiek. Ik had erg op die dienst zitten puzzelen want er komen heel veel mensen uit de LHBTIQ+gemeenschap die een getroebleerde relatie met de kerk hebben. We hebben de littekens benoemd en iedereen werd uitgenodigd om een kaars aan te steken en voorbede te doen.

Heb je een tip voor wie met vernieuwing aan de slag willen?

Ophouden met doelgroep-denken! Mensen zijn zoals jij. Je hoort nog weleens: we moeten God bij de mensen brengen. Maar dat kan niet. Dat is als water naar de zee dragen. Want God is er al!

Bidden is een werkwoord

Na de dienst kwam er iemand naar me toe. Ja, m'n preek was mooi. Dicht bij de mensen, geen vroom verhaal. En jouw vraag was: en jij? Dus, toen de collecte kwam, stopte ik al m'n geld in de diaconie. Dat was de vraag geweest: wat doe ik? En toen kwam die tweede collecte, voor jullie eigen kerk. Alles was naar de diaconie gegaan. Hadden jullie zelf niet genoeg? Maar nog gekker vond ik hoe jullie gingen bidden voor allerlei mensen.

TEKST: WIM VAN BEEK – BEELD: ALBRECHT DÜRER (gevouwen handen)

Ik moest even nadenken. Was de voorbede iets raars? Hij zag me aarzelend kijken. Had ik iets gek gezegd? Hij ging verder: “Steeds dat Heer, wij bidden u voor En toen dacht ik: wat is dat raar. In z'n preek zegt ie wat er allemaal misgaat in onze wereld. En gaat ie nou God vragen of die dat wil oplossen? Heer ontferm U, en dan ook nog: over ons. Als ik zo naar de mensen in de kerk kijk, hebben velen 't wel goed. Maar wie is dan *ons* waarvoor wij bidden?”

Neemt, eet, drinkt allen – en daarna?

Op die preek had ik lang gezeten. De oproep of de Heer zich wilde ontfermen, hadden we aan het begin van de dienst ook al gebeden. Heer, ontferm u over de nood van deze wereld. Dat klonk toen nog wat algemeen. Maar nu was ons in het licht van wet en profeten en evangelie duidelijk geworden hoe concreet dat was. Ja, op zoveel plaatsen 'in de wereld'. Maar ook in ons eigen leven, in dit land. Als de een brood heeft, en de ander niet meer dan een korstje, durf je met hem of haar dan nog samen aan tafel? O ja, hier in de kerk waren we zeer royaal. Neemt, eet en drinkt allen daaruit. Maar daarna? We stappen op onze fiets, in onze auto. Nee, wij wonen niet met z'n zessen in een 2-kamerwoning. En we hebben ook geen gemeenteleden in Ter Apel, waar ze met z'n tienden op één kamer slapen. Om lang te wachten op ...?

Niet 'bidden voor' maar 'bidden met'

Ik stond een beetje met m'n mond vol tanden; deze man had gelijk. Met de

woorden was niks mis. Een goede boodschap, blijkbaar goed verteld. “Misschien”, zei de man vriendelijk, “moeten we niet bidden vóór die mensen, maar mét die mensen. *Ontferm u over 'ons'*. En dan bedenken we dat wat wij gaan zeggen, natuurlijk ook de woorden van de ánder moeten zijn. Dan moeten we dus weten wat zij willen. Dus 'bidden voor' schept de verplichting ons te verbinden mét de mensen.” Niet 'nood leert bidden', maar 'bidden leert de nood'. Alles wat hier hardop

gezegd wordt, maakt duidelijk waarvoor wij de handen uit de mouwen steken. Als je die nood eenmaal kent, moet je niet meer bidden maar werken. *Ora et labora*.

Ik dacht aan Jozef en Maria. Daklozen, want aan hen wordt onderdak geweigerd. 'Ga maar naar je eigen land. We willen hier geen vreemdelingen'. Hoogzwanger. Een Godswonder dat 't kind gezond geboren wordt

en in leven blijft. Want die stal zal vast niet schoon zijn geweest. En dan tot overmaat van ramp vluchtelingen worden omdat het zwaard van de heerser kinderen doodt. Het beloofde land is allerm minst veilig. Egypte wordt weer voor even thuisland. Tot er opnieuw een heilzaam begin gemaakt wordt.

Bidden is een werkwoord

Vooral in het meebidden en gehoor geven aan de mensen. Bidden is een werkwoord.

En misschien moeten we een stap verder gaan. Ons afvragen of bidden tot God om Hem te vertellen wat er allemaal mis is, misschien wel overbodig is, want God kent ons en weet allang wat er in ons omgaat. Hij kent onze vreugde en zeker het verdriet van velen in deze wereld.

Ons bidden brengt dus niet God, maar óns de nood te binnen. Het maakt ons bewust van het goede en het kwade. Het is zo iets als: door de woorden te spreken benoemen we dat goede en die nood. Van anderen, en ook van onszelf. Dat gebed kan ik eerst nog in stilte doen. En dán kan ik dat dus ook hardop zeggen. En zo wordt een ander deelgenoot van waar de pijn is, en hoe we die samen kunnen lenigen.

En altijd is er een gloria

Er is naast en tegenover dat Kyrie in de gebeden ook altijd een gloria. Dankzegging, dat is me bewust worden van wat ik wél heb. Een positief denken en spreken dus. En als ik dat ook hardop zeg, word ik me er ook van bewust dat ik die goede dingen kan en moet delen. Want, lieve Heer,

voorkom dat het bidden iets wordt als 'wij wél'. Hoe pijnlijk kan het worden als ik zing 'voor alle goede gaven Heer zij u de dank en eer', en dat er iemand is die met lege handen blijft staan en helemaal geen goede gaven heeft. Dus ook niet kan meezingen. Als ik de lof zing over mijn goede gaven, zónder die te delen, sta ik eigenlijk te vloeken. Misschien is het nog veel beter eerst m'n brood te delen, om daarna samen over de goede gaven de dank te kunnen zingen. Ja, dat is wat Jezus doet als ie

Zacheüs ontmoet. Hij zegt niet: als jij je bekeert, kom ik bij je. Maar "ik kom bij je", en dan wordt het zo heilzaam confronterend dat Zacheüs niet anders kan dan gaan delen van al zijn bezittingen. Dubbel en dwars.

Ontvang het brood

Het is in onze kerken een goede gewoonte om het brood niet te nemen maar te ontvangen. Alle kerk-gangers van klein tot groot houden hun hand op. Eigenlijk zoals Jezus doet bij Zacheüs.

Laten wij er dan diep van doordringen zijn hoevelen elke dag weer hun hand ophouden omdat ze niets hebben. Dat je daar aan de altaartafel aan den lijve ervaart dat je hand met brood gevuld wordt. Want de hel zou losbreken als er mensen overgeslagen zouden worden. 'Nee, voor jou is er geen brood ...' En die hel bréékt los, zo vaak, op zoveel plaatsen in deze wereld, omdat er niet gedeeld wordt. Laten we dus zorgen dat mensen kunnen meezingen: voor alle goede gaven Heer zij u de dank een eer.

woord&visie

Inspiratie en organisatie ... tegengesteld en of kritische vrienden?

Misschien is het naderende moment van mijn emeritaat op 13 en 14 september van dit jaar dat mij dezer dagen al geregeld over dit begrippenpaar doet nadenken.

TEKST: ANDREAS WÖHLE (*president ELS*) - BEELD: LWF; LUCAS CRANACH

Als ik terugkijk op mijn persoonlijke weg en werk in de kerk kom ik beide elementen tegen; ook de rode lijn in mijn publicaties is gekenmerkt als een theologisch-kunstzinnige zoektocht, pendelend tussen 'wet en evangelie' en 'creativiteit en ordening'. Dat begrippenpaar is zeer luthers gevormd en misschien ben ik dat ook wel. Maar helpt het om met behulp daarvan over ons gemeenschappelijk kerk-zijn naar de toekomst te denken?

De volgorde

Wordt een mens eerst geraakt door de Geest - spiritus, *inspiratie* - in een viering, een ontmoeting, een lied of bij het horen van Gods Woord als iets dat onontkoombaar aanspreekt? En vervolgens gaat die op zoek naar een gemeente of kerk, om dat met anderen te vieren en verder te verdiepen?

Of is het andersom: een gemeenschap organiseert raakmomenten, plaatsen en tijden waarop er in de ontmoeting met elkaar ruimte ontstaat voor 'het heilige in het profane', opdat mensen door Gods Geest geraakt worden en in beweging komen?

Het is allebei, in een pendelbeweging: Gods Geest waait wel in principe 'waar die wil', maar schept ook de behoefte bij mensen om die bewogenheid samen te ervaren, te delen, er handen en voeten aan te geven. En voor dat laatste heb je organisatie en institutie nodig: de kerk, de plek waar geraakte mensen samenkomen om dat woord te delen en te doen aarden (incarnatie) in tijd en geschiedenis, in diaconaat, maatschappelijk en politiek engagement.

Tastbaar geloven

Bij ons denken over *Duurzaam Luthers* horen deze beide kanten. Wij moeten elkaar blijven uitdagen om helder te verwoorden wat dan het onderscheidende en inspirerende is in *het Lutherse*, dat wij willen koesteren en doorgeven, opdat het ook in de toekomst mensen inspireert om tastbaar te geloven. Daar hoort zeker de vrolijke openheid bij die een luthers geloof kenmerkt: de overtuiging en het vertrouwen dat God ons ook in de meest 'ongoddelijke' momenten en maatschappelijke ontwikkelingen tegemoet komt, ons bij de hand neemt en uitdaagt om groots en geestelijk te denken over onszelf en deze wereld, als een plek waar Gods Woord wortel wil schieten. Ik geef toe, dat is dezer dagen niet makkelijk, zowel in het licht van een krimpende kerk als in een ontzielende samenleving.

Vervolgens zullen we ook praktisch en organiserend kijken hoe en waar dat 'wortelschieten' tastbaar kan worden: welke plekken, gebouwen en gemeenschappen daarvoor de goede voedingsbodem bieden, welke oorden (en orde-

ningen), welke gebouwen en plekken van inspiratie en incarnatie wij willen en kunnen vasthouden - en welke we moeten loslaten als het niet meer kan.

Nodig: vrolijke geloofsmoed

Dat is een pijnlijk groeiproces waar onze gemeenschap de komende tijd mee aan de slag moet gaan, wanneer het bijvoorbeeld gaat om een verantwoorde strategische gebouwenplanning in het kader van *Duurzaam Luthers*: waar houden wij gezamenlijk staande wat moet blijven? En waar delen wij gezamenlijk de pijn van het hier en daar moeten laten gaan, wat niet (meer) kan blijven? Juist in dat proces zullen we de 'vrolijke geloofsmoed' nodig hebben, die de lutherse traditie kenmerkt, om blijvend te beseffen dat je soms structuren, plekken en manieren van gemeenschap zijn uit handen moet geven en zo die handen vrij krijgt voor een vernieuwde, bezielde, begeestigde en vooral vertrouwde weg, met Gods Woord, met open oog voor het onverwacht nieuwe van dat Woord.

Dat wij elkaar bij dat zoekproces niet loslaten of verliezen in het oneigenlijke gekibbel om wat ieder persoonlijk het dichtst bij het hart ligt, maar dat we samen kijken naar het beste voor allen, ook voor hen die we nu (nog) niet in beeld hebben - dat wens ik ons van harte toe. Bovenal wens ik de nieuwe Lutherse Synode toe om met 'vrolijke geloofsmoed' de weg voort te zetten en nieuwe paden te vinden, zodat straks lutherse plekken vindbaar blijven waar je deze zo bijzondere vorm van geloven vindt en viert met anderen.

"God wil dat wij vrolijk zijn, en hij haat treurzinnigheid. Als God ons treurig had willen zien, zou hij ons niet zonen en maan en alle aardse genot tot vrolijkheid van allen gegeven hebben." (Martin Luther)

Gendergelijkheid en vrouwenrechten

LWF loopt voorop in beleid

Wist u dat de Lutherse Wereldfederatie (LWF) de eerste internationale religieuze organisatie was met een gendergelijkheid beleid? In 2013 heeft de LWF de Gender Justice Policy aangenomen. Het recente tienjarige jubileum van dit beleid was reden voor de LWF om samen te komen en opnieuw te kijken naar dit bijzondere document.

TEKST EN BEELD: HELEN SAMAI NAGELHOUT *regiocoördinator WICAS*

In december vorig jaar kwamen zo'n veertig mensen vanuit heel de wereld bijeen in Bossey, Zwitserland, om samen te reflecteren op tien jaar GJP en vooruit te kijken naar de volgende tien jaar. Het waren vijf volle dagen waarin we samen gebeden, gezongen en gesproken hebben over de stand van zaken op het gebied van vrouwenrechten en gendergelijkheid. Veel kwam aan de orde, eigenlijk was vijf dagen lang niet genoeg. Maar dat is in lijn met het werk van gendergelijkheid en vrouwenrechten; er is al heel veel werk gedaan maar oh, wat moet er nog veel gebeuren!

Vrouwen op alle kerkelijke niveaus, maar ...

Met de quota's voor participatie in bijeenkomsten, projecten en organisaties binnen de LWF, specifieke gendergelijkheid gerelateerde projecten, beurzen en trainingsmogelijkheden, heeft de LWF al veel kunnen bereiken voor vrouwen in onze lutherse wereldfamilie. Toen de GJP in 2013 werd ingevoerd, had 77% van de lidkerken vrouwen in het ambt. In 2023 is dat 90%, met Polen als meest recente, in 2022. Vrouwen zijn op alle niveaus binnen de kerk vertegenwoordigd, ook steeds meer in leider-

schapsposities. Hier mogen we als lutheranen heel trots op zijn! Maar helaas zien we ook ontwikkeling die de verkeerde kant op gaat. In 2016 besloot de Letse kerk bijvoorbeeld vrouwen niet meer toe te staan in het ambt. Geweld tegen vrouwen, zowel fysiek, seksueel als mentaal, is nog steeds overal ter wereld een probleem, ook in Nederland.

Geloof en theologie en ook de taak van lutheranen

Het blijft ingewikkeld om genderongelijkheid aan te pakken, vooral omdat het zo diep geworteld is en op alle niveaus en gebieden van de samenleving te vinden is. De rol van geloof en theologie is belangrijk als we het over vrouwenrechten en gelijkheid hebben. Lange tijd is ons geloof gebruikt als legitimatie voor de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen en de minderheidspositie van de vrouw. Daarin veranderde veel, gelukkig, in de afgelopen decennia maar vandaag de dag zien we toch weer een groei in conservatieve denkbeelden over de rol van vrouwen in de samenleving. Een wake-up call voor ons, gendergelijkheid en vrouwenrechten zijn kwetsbaar. En als lutheranen is het ook aan ons de taak ze te beschermen en te versterken.

In diversiteit verbinding in gedeelde hoop

Tijdens de bijeenkomst in Bossey kwamen we uit op vier gebieden waarin we de komende jaren aan de slag gaan: verantwoordelijke theologie, educatie, onderlinge verbinding, en het tegengaan van geweld tegen vrouwen. Ons geloof is een geloof geworteld in liefde, rechtvaardigheid, vrede en gerechtigheid. We zijn allen

één in Christus en werken allemaal mee aan Gods koninkrijk. Dat is ook het gevoel wat mij het sterkst is bijgebleven van deze bijeenkomst in Bossey. Hoezeer wij ook van elkaar verschillen, in gender, taal, opleiding, leeftijd, woonplaats, afkomst, werk, gezondheid, er is één ding dat ons verbindt: een gedeelde hoop, een gedeeld geloof dat een betere wereld mogelijk is. Maar om deze wereld mogelijk te maken moet ieder een steentje bijdragen. Mijn vraag is dan ook: kijk naar wat u zelf kan doen, gewoon in uw leven, in uw kerk, in uw gezin, op uw werk. Wees alert op de kleine manieren waarop ongelijkheid zich voordoet, de achteloze opmerkingen, stiltes, en scheve ideeën, en probeer hier vanuit Gods liefde antwoord op te geven.

Er ligt nog veel werk, maar er zijn vele handen. Ik kijk er naar uit om de verdere ontwikkelingen met u te delen! U kunt mij altijd mailen met ideeën, opmerkingen, of vragen: helen.nagelhout@outlook.com

Helen Samai Nagelhout is de nieuwe regiocoördinator voor het vrouwen-netwerk (WICAS) in West- en Centraal Europa. Ze studeert theologie aan de PThU en volgt een master aan de universiteit voor Humanistiek. Nog steeds zijn er lidkerken met weinig of geen vrouwelijke voorgangers; er is sprake van ongelijke behandeling van vrouwen, ook in Nederland. De regiocoördinatoren zullen samen beslissen over het nieuwe beleid van de LWF. Als nieuw lid van de Synode wil ze zich ook inzetten voor de lutherse kerk in Nederland.

SVK jongerenkampen in de zomer - Nu inschrijven

Ben je gek op dag- en nachtspeilen in het bos, griezelen tijdens spooktochten of je weg terugvinden tijdens een spannende dropping? Schrijf je dan in via svk.nl en beleef met ons een onvergetelijke zomerweek!

TEKST: CO ENGBERTS - BEELD: SVK

Stichting Vakantiekampen (SVK) is een non-profit-organisatie met een lutherse achtergrond die al jarenlang vakantiekampen organiseert voor jongeren in de zomer. Deze bestaan in de vorm van vier, naar leeftijd gescheiden tentenkampen voor kinderen van 7 tot 18 jaar en een zeilkamp voor jongeren van 15 tot 18 jaar. De kampen worden mogelijk gemaakt door een grote groep enthousiaste vrijwilligers tussen de 18 en 35 jaar die naast studie of werk een deel van hun vrije tijd besteden aan het leiden van een vakantiekamp bij de SVK. Zij willen zich graag inzetten om kinderen een fantastische week te bezorgen. De vrijwilligers worden tijdens een instructieweekend goed voorbereid op de kampen, met uiteraard kennis van EHBO en brandveiligheid. Ook aan sociale aspecten, zoals groepsprocessen, wordt aandacht besteed. Alle vrijwilligers zijn in het bezit van een VOG (Verklaring Omtrent Gedrag).

SVK is destijds ontstaan vanuit de Lutherse kerk. Aanvankelijk waren de kampen alleen toegankelijk voor jongeren die bij de Lutherse kerk waren aangesloten. Later werd dit aangepast, zodat ook jongeren uit andere of zonder kerke-

lijke achtergrond welkom waren. SVK maakt nog steeds deel uit van de Werkgroep Lutherse Jeugdactiviteiten (WelJa) en wordt tot op de dag van vandaag ondersteund door de Lutherse Synode.

Meer informatie over de SVK zomerkampen 2025 vindt u op www.svk.nl. Hier kunt u ook inschrijven.

Stichting Vakantiekampen: een onvergetelijke week, voor je hele leven een persoonlijke impressie van Femke Akerboom

Toen ik zes jaar was, mocht ik het eerst uitproberen. Of ik wel alleen, ik was nogal een kleintje, op kamp kon. Hiervoor was het Pinksterweekend de uitgelezen mogelijkheid. Ik werd liefdevol ontvangen in het koetshuis van Hoekelum door de leiding, ze heette Trinette (jawel, die). Zo begon het; tot mijn 18de heb ik geen Pinksterweekend gemist. En die zomer mocht ik ook een hele week mee op kamp op het kampeer-

terrein van Hoekelum. Voor mij, opgegroeid in het Amsterdamse Bos en Lommer, best spannend. Meteen had ik een vriendinnetje, Ilse uit Enkhuizen. Na dat eerste jaar spraken we steeds opnieuw af voor kamp, tot onze 17e. Op het laatst hadden we een vast vriendenclubje waarmee we, na kamp, ook op tienertoer gingen. Weliswaar verloren we elkaar uit het oog, maar ik weet zeker dat we het heel leuk zouden vinden elkaar weer te zien.

Ik werd daarna (hoofd)leiding van het Actiefkamp; lekker fietsen, kanoën en kayaken in de Weerribben. Ook zat ik een tijdje in het bestuur. Je kunt wel zeggen dat de SVK me een beetje in het bloed zit. Een grote aanrader, als deelnemer of als leiding. Ik heb er veel geleerd waar ik nu, bijna 25 jaar na mijn laatste kamp, nog steeds wat aan heb. Dus twijfel je nog? Niet doen, gewoon gaan!

Samen werken aan een levende geschiedenis

Het Lutherse erfgoed in Nederland is een schat die het verdient om gekoesterd en doorgegeven te worden. Maar hoe zorgen we ervoor dat deze rijke geschiedenis behouden blijft en zichtbaar is voor toekomstige generaties? Met het project **Duurzaam Actief Luthers Erfgoed** duikt het Luther Museum dit jaar in het Lutherse erfgoed door het hele land. En daar hebben we **úw** hulp bij nodig.

TEKST: STEVEN VAN TEESELING, directeur Luther Museum Amsterdam – BEELD: altaarkleed op lokatie in Zwolle

Voor veel Lutherse kerken is het inmiddels dertig jaar geleden dat hun erfgoed voor het laatst is geïnventariseerd. Sindsdien is er veel veranderd. Het Luther Museum wil kerken en gemeenschappen ondersteunen bij het herinventariseren en waarderen van hun collecties. Samen kunnen we weloverwogen beslissingen nemen over behoud en toekomst, vooral in een tijd waarin kerken te maken hebben met sluitingen, fusies of herbestemmingen.

Maar het project gaat verder dan alleen het bewaren van objecten. We willen het Lutherse erfgoed ook zichtbaar en levend houden. Denk aan samenwerkingen waarbij bijzondere objecten een plek krijgen in de collectie van het museum, of juist worden uitgeleend aan kerken ('levend erfgoed'). Ook werken we aan een tijdelijke tentoonstelling in 2026, waarin we de meest bijzondere Lutherse objecten uit het hele land een podium willen geven in het museum.

Wat kunnen we samen doen?

Het Luther Museum heeft een aantal concrete ideeën ontwikkeld om Lutherse geschiedenis en erfgoed levend te houden. Samen wordt gekeken naar wat het beste past bij uw kerk:

Assistentie bij waardebepaling

Wat is er eigenlijk allemaal te vinden in uw kerk? Samen kunnen we het kerkelijk erfgoed in kaart brengen en bestaande inventarisaties updaten. We denken ook graag mee over de toekomst van bijzondere objecten. Hoe kunnen we ze het beste bewaren, of waar kunnen ze naartoe als de kerk een andere bestemming krijgt?

Podcast: verhalen van Lutheranen

Lutherse verhalen verdienen het om gehoord te worden! In verschillende regio's maken we podcastafleveringen waarin persoonlijke ervaringen centraal staan. Wat is 'typisch Luthers'? Welke mooie herinneringen en bijzondere erfgoedstukken zijn er? Wat is de waarde daarvan voor het hier en nu? Kent u iemand uit uw gemeenschap die hieraan zou willen bijdragen?

Workshop 'oral history'

Verhalen zijn net zo belangrijk als objecten. Daarom bieden we een workshop aan waarin vrijwilligers leren hoe ze verhalen van de gemeente kunnen vastleggen en bewaren. Deze verhalen kunnen we ook in het Luther Museum bewaren, zodat ze niet verloren gaan.

Reizende tentoonstellingen

Op zoek naar een mooie invulling voor een bijzonder moment in de

kerk? Kerken kunnen kosteloos de fototentoonstelling 'Lutheranen in Beeld' van Koos Breukel lenen. Ook het nieuwe avondmaalskleed van kunstenaar Koen Taselaar is beschikbaar voor een viering.

Social media & video's

Lijkt het u leuk om uw kerk en erfgoed in de schijnwerpers te zetten? We maken graag een korte video die we delen via de kanalen van het Luther Museum. Zo kunnen anderen ook kennismaken met de bijzondere verhalen en objecten uit uw gemeente.

Laten we in gesprek gaan

Het Luther Museum wil graag in contact komen met Lutherse kerken en gemeenschappen om te kijken wat we samen kunnen doen. Of dat nu telefonisch is, digitaal of met een kop koffie in de kerk – we komen graag langs om ideeën uit te wisselen. Laat het weten als u geïnteresseerd bent, dan plannen we iets in.

Samen kunnen we ervoor zorgen dat het Lutherse erfgoed niet alleen behouden blijft, maar ook blijft leven. Want onze geschiedenis is te waardevol om te vergeten. Laten we er samen iets moois van maken!

Neem contact op met het Luther Museum Amsterdam en ontdek hoe u kunt bijdragen aan dit bijzondere project. Samen houden we het Lutherse erfgoed levend! De projectcoördinator is Lianne Wilhelmus, bereikbaar via: wilhelmus@luthermuseum.nl.

Dat we als lutherse kerk een wereldkerk zijn, is eenieder bekend. De Lutherse Wereldfederatie zorgt wereldwijd voor onderlinge verbinding, missionaire en theologische ondersteuning, hulp in nood. Maar hoe steekt de LWF in elkaar en wat dóen ze? In deze serie belichten we de organisatie van de LWF en de onderwerpen die op de brede lutherse agenda staan. Deze keer: het beleid van de LWF.

TEKST: LEONIE CROM-WAGENAAR - BEELD: LWF

"**H**oop schenken, de kerk versterken en impact in de wereld hebben. Onze op hoop gebaseerde strategie omvat drie hoofdgebieden: wie we zijn, wat we doen en hoe we werken. In de geest van de lutherse Reformatie hervormt onze mondiale gemeenschap zich voortdurend."

Zo begint het nieuwe beleidsplan van de LWF, dat loopt van 2025 t/m 2031. Met dit plan zoekt de LWF naar vernieuwende interventies op het gebied van geloven en kerkzijn, die passen bij de huidige maatschappij – met alle uitdagingen die je daarin tegenkomt. Geen eenvoudige klus, als je een wereldkerk bent met allemaal verschillende nationaliteiten en dus ook culturen en gewoontes.

Toch zijn de beleidsmakers erin geslaagd iets aan het papier toe te vertrouwen, dat zich hopelijk ook in de lutherse leefwerelden manifesteert. De grondbeginselen, zoals die in de missie en visie zijn verwoord, bestaan natuurlijk al. Maar hoe je daar vorm aan geeft, zodat je de 'impact' kunt maken die je wilt hebben om als lutherse geloofsgemeenschap datgene te doen waar je in gelooft, is altijd een puzzel. Je kunt ook niet alles aanpakken. De LWF is er echter in geslaagd om niet alleen een richting te bepalen voor de komende zes jaar, maar ook een soort implementatieplan eraan te koppelen.

Allereerst worden vier hoofdthema's benoemd:

Verantwoordingsbewuste theologie	Levendige kerken	Gerechtigheid en vrede	Dienst aan de naaste en menswaardigheid
----------------------------------	------------------	------------------------	---

De vier thema's worden vervolgens uitgewerkt in subdoelstellingen, waarna een actieplan volgt. Bij het eerste thema, *verantwoordingsbewuste theologie*, ziet dat er als volgt uit:

Versterking van onze lutherse identiteit

Verdieping van het theologisch begrip en de omgang met onze confessionele identiteit als onderdeel van de 500ste verjaardag van de Augsburgse Confessie, en de nadruk op de kernprincipes van de lutherse theologie, gebaseerd op de bevrijdende kracht van het evangelie.

Holistische missie

Het bevorderen van de theologische reflectie, die eraan bijdraagt een dieper en breder begrip te krijgen van de holistische missie, in de uitingsvorm van verkondiging, kerkdienst, diaconie en de publieke getuigenis, en die de kerken als inclusieve ruimtes versterkt.

Kerken in de publieke ruimte

Versterk zowel het theologisch begrip van de kerken als hun betrokkenheid bij de openbare ruimte, om op te treden voor gerechtigheid en vrede, bruggen te bouwen, de polarisatie tegen te gaan door wederzijds begrip, respect en collectieve actie te promoten.

Onderwijs en vorming

Ondersteuning van initiatieven en netwerken, die prioriteit geven aan theologisch onderwijs en vorming, met als doel het creëren van een verantwoordingsbewuste theologie, en het bevorderen van gezamenlijk en innovatief leren binnen de gemeenschap.

Verdieping van de christelijke eenheid

Verdiep de christelijke eenheid door het initiëren van en participeren in de mondiale gezamenlijke dialoog en het gezamenlijk gebed en eredienst met andere christelijke kerken en christelijke gemeenschappen in de wereld. Versterk de implementatie en het besef van oecumenische consensus en samenwerking op lokaal niveau en in de hele kerkgemeenschap.

Ook voor de overige thema's zijn soortgelijke onderverdelingen en handreikingen gemaakt om mee aan de slag te gaan. Voor wie op een concreter actieplan had gehoopt: een beleidsplan dat zes jaar lang de lading moet dekken van ontwikkelingen op (luthers) wereldniveau kan niet heel strak in de PDCA-cyclus (Plan, Do, Check, Act) staan, omdat dat voor zoveel verschillende gemeenschappen niet haalbaar is.

Wat wél haalbaar is, is richtingen zodanig neer te zetten, dat iedere lutheraan, van theoloog of predikant tot ambtsdrager of 'gewoon' lid c.q. belangstellende, zich gesteund

kan voelen door een gezamenlijke, hoopvolle aanpak om wereldwijd vernieuwing en eenheid te bewerkstelligen. En dat is het mooie aan dit plan: met zoveel anderen, die in dezelfde doelstellingen geloven en hun eigen steentje bijdragen, ben je nooit alleen!

Meer informatie, ook over de uitwerking van de andere drie thema's: <https://lutheranworld.org/sites/default/files/2024-12>

Duurzaam Luthers

Veel gemeenten hadden al te maken met het project Duurzaam Luthers. En dat is ook de bedoeling. Doel van dit project is immers om het 'Lutherse' beter zichtbaar te maken en goed te verankeren in het geheel van de Protestantse Kerk.

TEKST: **ARIE BIJL**, projectleider Duurzaam Luthers

Een belangrijk onderdeel binnen het project Duurzaam Luthers is de ondersteuning en begeleiding van lutherse gemeenten. Die is erop gericht om de doelstelling van Duurzaam Luthers mogelijk te maken. Hoewel iedere gemeente 'anders' is, zijn er wel thema's die (bijna) overal aan de orde zijn.

Het is hartverwarmend om te zien hoe vele professionals en vrijwilligers zich inzetten voor hun gemeenten: pastoraal, bestuurlijk of als deskundige op een bepaald gebied. Vaak is het maar een kleine groep vrijwilligers die veel werk op zich nemen. Het zou helpen als andere gemeenteleden, ook uit de jongere generaties, enthousiast worden en met hen gaan meedoen. Gelukkig dienen 'die andere mensen' zich aan, niet overal, maar wel in een aantal gemeenten. Het besturen van een kerkelijke gemeente brengt veel werk met zich mee en het is goed om te kijken waarmee degenen die participeren willen bijdragen en wat ieders talenten zijn.

Subsidie voor (kerk)gebouwen

Een andere rode draad is dat veel gemeenten worstelen met 'de financiën'. En wat als je dan als gemeente voor

onverwachte uitgaven komt te staan? Of voor uitgaven die veel groter zijn dan waar rekening mee is gehouden, bijvoorbeeld voor het onderhoud van het gebouw? Deze situatie deed zich onlangs voor bij ELG Gorinchem. Bij het overleg dat we daarover met elkaar hadden, hebben wij gesproken over mogelijkheden om toch voldoende geld bij elkaar te brengen om het kerkgebouw als duurzame lutherse kerkplek te kunnen behouden. In dit geval (en dat is vaker het geval bij luthers vastgoed) is het een rijksmonument. Dat brengt diverse subsidie-mogelijkheden met zich mee, bijvoorbeeld van het rijk. Een andere mogelijkheid is om een aanvraag te doen bij de Commissie Steunverlening van de Protestantse Kerk Nederland. Niet iedere gemeente is daar bekend mee, het is goed om die mogelijkheid te onderzoeken. In het geval van ELG Gorinchem is het goede nieuws dat er door een connectie met de plaatselijke VVV extra inkomsten zijn doordat toeristen of andere bezoekers van de kerk, koffie en een (klein) orgelconcert krijgen aangeboden tegen een vrijwillige bijdrage. Dit wordt door de bezoekers zeer gewaardeerd en het betekent extra inkomsten voor de lutherse gemeente.

Kerkenradendag

Deze en andere mogelijkheden voor ondersteuning van gemeenten kwamen ook aan bod op de Kerkenradendag van 8 maart in Apeldoorn. Daarbij viel nadruk op de Commissie BILT, met name op de mogelijk financiële steun van BILT (een fonds voor het Bewaren en Inbrengen van de Lutherse Traditie). Over de toekomst van de Lutherse traditie in ons land werd uitvoerig met elkaar van gedachten gewisseld. Want dit actuele thema leeft sterk bij de diverse gemeenten; het is een reëel thema met veel facetten: als we keuzes met elkaar willen of moeten maken, wat vormen daarbij dan ijkpunten of criteria? Verder kwam op deze kerkenradendag de bestuursstructuur van de Lutherse gemeenschap aan de orde. Daar wordt in de Protestantse Kerk als geheel ook naar gekeken. Dit thema is ook actueel nu in mei een nieuwe Lutherse Synode aantreedt. De dag verliep in goede sfeer met betrokken, actieve inbreng van de deelnemers. Naast de inhoudelijke onderwerpen was er, zoals we gewend zijn, ruimte voor ontmoeting, wederzijdse inspiratie en voor liturgie en zang. Een uitgebreid verslag van de dag verschijnt in het volgende nummer van *Elkkwartaal*.

Een nieuwe Synode – een andere verkiezingsvorm

Binnenkort treedt een nieuw samengestelde Lutherse Synode aan, om samen met de gemeenten en de Dienstenorganisatie de duurzame vindbaarheid van 'het Lutherse' in onze kerk te steunen en te borgen. De verkiezingen op weg daarheen verliepen ditmaal echter anders dan voorheen.

Vanaf juni 2024 werden de kerkenraden erop gewezen dat er straks een nieuwe synode gekozen moest worden. Zo werd er informatie verstrekt over de procedure en het tijdpad en werden de kerkenraden uitgenodigd kandidaten voor te dragen. In *elkkwartaal* en de ELS-Nieuwsbrief volgde steeds een update. De stembiljetten zouden in januari 2025 verstuurd worden en in februari 2025 zou de stemming plaatsvinden.

Toen bleek dat er precies zo veel kandidaten waren voorgedragen als voor de samenstelling van de Lutherse Synode nodig is, namelijk zes predikanten en twaalf gemeenteleden. Het merendeel van de kandidaten was voorgedragen door hun gemeente en de samenstelling toonde deskundigheid op alle vereiste werkelden van de synode. Maar deze situatie (het aantal vereiste kandidaten, maar geen 'boventallige') bleek uitzonderlijk en niet voorzien in de verkiezingsregeling van de synode. Zo ontstond de vraag of het zinvol en passend was om de verkiezingen, zoals gepland, op een tamelijk arbeids- en kostenintensieve wijze vorm te geven.

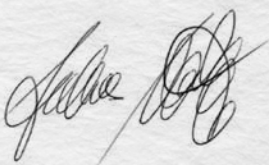
We hebben ons als Synodale Commissie en Lutherse Synode laten adviseren door de afdeling Juridische Zaken van de PKN. De verkiezingsregeling voorziet erin dat de Synodale Commissie naar bevinden beslist in gevallen waarin de regeling niet voorziet. Als Synodale Commissie wilden wij hierin nadrukkelijk ook het advies van de hele Lutherse Synode horen. De uitkomst van het overleg met de Lutherse Synode was: **De synodeleden van de zittende ELS hebben besloten om de verkiezingen niet zo te laten plaatsvinden.**

In overleg met de Synode meenden we in dit geval een procedure te kunnen volgen in analogie tot de procedure 'verkiezing ambtsdrager', zoals dat voor de kerkenraad in de gemeente gebruikelijk is. Die procedure beschrijft: 'Een verkiezing vindt plaats als er meer kandidaten dan vacatures zijn; in andere gevallen wordt de kandidaat verkozen verklaard.' Dit betekende dat alle kandidaten die op de samengestelde en door de Synodale Commissie op breed aanwezige deskundigheid geschikt geachte lijst van synode kandidaten voor de synode samengebracht waren, als verkozen verklaard werden tot lid van de nieuwe synode.

De kerkenraden van de lutherse gemeenten zijn vervolgens uitgebreid op de hoogte gesteld van de situatie, onze argumentatie en de gevolgde procedure. Vanwege deze uitzonderlijke situatie hebben wij bovendien een bezwaartermijn ingesteld voor de kerkenraden tegen de gevolgde procedure. Van deze mogelijkheid tot bezwaar is geen gebruik gemaakt.

Het kostte enige tijd om bovengenoemde zaken zorgvuldig te kunnen afhandelen. De verkozen leden ontvangen een benoemingsbrief. Door middel van het retourneren van het getekende aanvaardingsformulier bevestigen zij hun benoeming. Uit zorgvuldigheid naar de kandidaten hebben wij gewacht met het publiceren van de lijst met nieuwe synodeleden totdat alle aanvaardingsbrieven binnen waren. Toen pas werden de namen van de gekozen synodeleden bekend gemaakt.

De nieuwe synodeleden stellen zich inhoudelijk voor en spreken over hun beweegredenen om voor deze taak beschikbaar te willen staan. Als Synodale Commissie zijn wij blij en hebben het volste vertrouwen in de deskundigheid en motivatie van deze nieuw samengestelde Synode. Wij menen dat onze lutherse gemeenschap binnen de Protestantse Kerk hiermee een belangrijke volgende stap kan zetten in de richting van een hoopvolle toekomst.

dr. Andreas Wöhle, president ELS

Cathy van Beek, secretaris ELS

Leden Evangelisch-Lutherse Synode 2025-2029

Predikant leden (6)

Ds. E. (Erwin) de Fouw
Mw.ds. S. (Susanne) Freytag
Mw.ds. M. (Margo) Jonker
Ds. W.F. (Willy) Metzger
Mw.ds. K. (Kersten) Storch
Mw.ds. R. (Rianne) Veenstra

Leden (12)

M. (Marc) Braaksma
C. (Co) Engberts
Mw. B.M. (Bianca) Groen-Gallant
Mw. W. (Wieneke) Groot
Ph. (Philip) Jäger
G. (Bertus) de Keizer

B. (Bart) Lip
Mw. H. (Helen) Nagelhout
Mw. C. (Carry) Nijland
M. (Rien) Sprong
J. (Jarne) Vermeer
Mw. R. (Rachel) Wardenaar

De nieuwe synodeleden stellen zich hieronder aan u voor.

Predikant-leden:

Ds. Erwin de Fouw

Graag ben ik bereid om mij kandidaat te stellen voor de nieuw samen te stellen Evangelisch-Lutherse Synode. Ik wil mij in de komende tijd graag inzetten ten behoeve van de lutherse gemeenschap in

Nederland en haar bijdrage aan het geheel van de Protestantse Kerk in Nederland. Het project 'Duurzaam Luthers' is hierbij een goede basis om verder te denken, te spreken en vooral te handelen. Het heet immers een plan van aanpak.

Ds. Susanne Freytag

In het najaar ben ik vanuit Zuid-Nederland weer naar Noord-Nederland verhuist om predikant van de lutherse Gemeente Groningen te worden. Dit maakt dat ik verschillende regio's van het land ken.

Ook kom ik als docent van de cursus Leren van Luther in vele lutherse gemeenten. Vanuit de commissie Liturgie en kerkmuziek heb ik me in de afgelopen jaren ingezet voor de ontwikkeling van de lutherse liturgie. Ik vind het belangrijk om mij als synodelid van de lutherse synode actief in te zetten voor de lutherse traditie in de Protestantse Kerk. Daarbij breng ik een brede bestuurlijke ervaring in de kerk mee, plaatselijk, regionaal, landelijk en ook internationaal.

Ds. Margo Jonker

Van harte ben ik bereid om me in te zetten voor de Lutherse gemeenschap in Nederland. De karaktervolle eigenschappen van de Lutherse traditie vragen continuïteit en levendige gemeenschappen

die dat verder dragen en uitdragen. Tegelijkertijd is de Lutherse gemeenschap klein en krimpend in Nederland, zoals dat voor zoveel kerken geldt. Hoe houden we het karaktervolle van de Lutherse traditie op een inspirerende en uitnodigende wijze gaande? Vanuit die vraag wil ik mij graag, samen met anderen, actief inzetten ten behoeve van de Lutherse Synode.

Ds. Willy Metzger

In de periode van mei 1998 tot mei 2005 maakte ik al een keer deel uit van de Evangelisch-Lutherse Synode als lid en plaatsvervangend lid. In de periode daarna was ik vanuit mijn Lutherse

achtergrond actief in diverse colleges van de Protestantse kerk, als kerkvisitator en als lid van het generaal college voor de toelating tot het ambt. In overleg met de kerkenraad van de ELG het Gooi mag ik mij kandidaat stellen voor de komende Lutherse synode om in dit orgaan mijn bestuurlijke bijdrage te leveren. Wat betreft de rol die ik kan vervullen: ik zie mij vooral als een verbinder en samenwerker. Ik werk al mijn hele werkzame leven als deeltijdpredikant en ben daarnaast consultant voor ICT en Onderwijs aan de Universiteit van Amsterdam, waar ik werk in een team dat zich bezighoudt met de ontwikkeling van de digitale leeromgeving.

Ds. Kersten Storch

Ik werk als predikant geestelijk verzorger met een zending vanuit de evangelisch-lutherse gemeente Utrecht in de ouderenzorg. Daarbij ervaar ik hoe de lutherse traditie mogelijkheden geeft om mensen

met verschillende kerkelijke achtergronden met elkaar te verbinden. Die traditie stelt een theologisch en liturgisch kader ter beschikking dat niet beperkt maar ruimte biedt voor diversiteit en openheid. Dit is van grote waarde voor het geloofsgesprek binnen de lutherse kerk en in de PKN als geheel maar ook in oecumenische contexten en in het contact met een steeds meer ontkerkelijkt en seculiere samenleving. Ik wil vanuit de Evangelisch-Lutherse Synode meewerken om dit centrale aspect van de Lutherse traditie voor de toekomst vruchtbaar te maken - een toekomst waarin de Lutherse gemeenschap in Nederland weliswaar klein zal zijn maar wel betekenisvol voor kerk en samenleving. Ik heb meegewerkt in de Werkgroep Eredienst en Kerkmuziek van de Protestantse Kerk en ben verbonden aan de Commissie Liturgie en Kerkmuziek van de Evangelisch-Lutherse Synode verbonden. Als lid van evangelisch-luthers Amsterdam ben ik vertegenwoordiger in de Raad van Kerken Amsterdam.

Als voorzitter van de Commissie Ethiek van de ouderen-organisatie waarvoor ik werk, kan ik kennis en expertise op het gebied van de (zorg)ethiek in het werk van de Synode inbrengen.

Ds. Rianne Veenstra

Inmiddels sta ik meer dan 30 jaar in het ambt van predikant. Vanaf 2015 ben ik verbonden aan de Protestantse Gemeente in Almere, waar ook Luthers Flevoland bij hoort. Inmiddels volg ik de opleiding

tot interim-predikant omdat ook de bestuurlijke kant van de kerk mij trekt. Hoe kan je in deze moeilijke tijd leiding en richting geven aan een kleiner wordende kerk? Daar zou ik mij graag in de Lutherse Synode voor willen inzetten.

Leden:

Marc Braaksma

Vanuit Leeuwarden heb ik als kerkrentmeester mogen werken aan het behouden van de fysieke vorm van de lutherse traditie. Het is voor het lutherse gedachtengoed geen eenvoudige tijd.

Ik heb 38 jaar werkervaring in een ambtelijke en een commercieel adviserende omgeving, met kennis van bestuursrecht, ruimtelijke ordening, vastgoedrecht, vastgoedfinanciering, grondexploitaties en daarvoor toepasselijk privaatrecht. Ik hou mij dagelijks bezig met gebieds- en vastgoedontwikkeling door samenwerking tot stand te brengen. Mijn kennis van de kerkorde mag overigens nog wel wat aangevuld worden, zeker belangrijk om wat te bereiken. Graag werk ik aan het Duurzaam Luthers gedachtengoed door ons zichtbaar te maken en onze gemeenschap meer relevant en bekend te maken. Daar is samenwerking voor nodig met partijen die wij nu nog onvoldoende kennen, maar ons wel helpen bij het verkondigen van onze waarden.

Co Engberts

De afgelopen jaren hebben synodeleden indrukwekkend werk geleverd. Zo is met Duurzaam Luthers gewerkt aan belangrijkste vragen voor de toekomst: hoe bewaren we wat uit onze traditie waarde-

vol is en hoe maken we tegelijkertijd ruimte voor nieuwe vormen van kerk-zijn. Dit inspireert mij enorm. Ik voel me daarom geroepen het stokje over te nemen van wie stoppen. De Lutherse spiritualiteit heeft een unieke en waardevolle bijdrage te leveren aan onze kerk en onze samenleving, en ik geloof dat het onze gezamenlijke taak is om deze levend en krachtig te houden in Nederland. Met mijn ervaring, kennis en enthousiasme wil ik graag bijdragen aan deze belangrijke taak.

Bianca Groen-Gallant

Ik ben diaken in de Andreaskerk in Rotterdam. De afgelopen periode was ik lid van de Evangelisch Lutherse Synode. Dit heb ik met veel plezier en grote interesse gedaan. De beweging die we als

Lutheranen maken met het project Duurzaam Luthers -

waarbij het belang, het waarborgen, het bewaren en inbrengen van de lutherse traditie ten behoeve van het geheel van de Protestantse Kerk het hoofddoel is ligt mij na aan het hart. Ook mag ik als vice-preses (eerste assessor) van het moderamen van de synode van de Protestantse Kerk Nederland mijn aandeel leveren en is mijn lutherse achtergrond mij hierbij zeer dierbaar.

Ik hoop in de aankomende periode weer mijn steentje bij te dragen in de Evangelisch Lutherse Synode.

Wieneke Groot

Ik ben lid van de Lutherse gemeenschap in Arnhem en sinds 2021 lid van de kerkenraad (CvK en voorzitter). In deze periode is de gemeente bestuurlijk versterkt. Arnhem is een Lutherse gemeente

zonder eigen gebouw. De impact daarvan is niet te bedenken bij beleidsmakers. Dat maakt dat ik graag het geluid voor gemeenten zonder eigen gebouw wil vertegenwoordigen in de synode. Ik heb ervaring in het organiseren van kerkelijke evenementen (vakantiekampen en summer-school) en dirigeer er dan graag een lied.

Mijn wens is het luthers geluid te verbreden, de zichtbaarheid te vergroten en er een sterke bestuurlijk actieve beweging van te maken binnen de grenzen die deelname aan de PKN met zich meebrengt.

Het behoud van onze religieuze beweging, gecombineerd met de secularisering, vraagt om bestuurlijke souplesse en vernieuwing van de Lutherse gebruiken in de nabije (?) toekomst.

Philipp Jäger

De lutherse gemeente Groningen ervaar ik als een ontzettend warme en open gemeenschap waar ik samen met mensen met verschillende achtergronden aan het geloof en de Lutherse traditie en vrijheid

uitdrukking kan geven. Ik heb mij als ouderling-kerkrentmeester ingezet en nu ik gestopt ben blijf ik als lid van het college van kerkrentmeester voor de financiën van de gemeente mede zorgdragen. In het dagelijkse leven werk ik als jurist bij een groot energiebedrijf in Groningen. Mijn juridische kennis komt als kerkrentmeester goed van pas. In de afgelopen 20 jaar is de ontkerkelijking en vergrijzing voortgeschreden. Onze gemeente is ondanks alle uitdagingen en veranderingen relatief goed door deze periode gekomen. Ik heb gezien hoe belangrijk het is om plannen te ontwikkelen en toe te passen, met een degelijke financiële onderbouwing, om de lutherse traditie in Groningen te borgen. Ik wil als lid van de Evangelisch-Lutherse synode deze ervaring en mijn expertise ook op landelijk niveau inzetten en wil bijdragen de lutherse traditie in Nederland te bewaren, voor de huidige tijd en de toekomst.

Bertus de Keizer

Mijn levenshouding hangt direct samen met de lutherse theologie en spiritualiteit, deze zijn voor mij een 'natuurlijke' inspiratiebron. Ik zou het betreuren als die in Nederland verloren zou gaan.

Bij de fusie tot PKN is destijds afgesproken de Lutherse traditie in te brengen en dienstbaar te maken aan de gehele PKN. Dit houdt o.a. in, dat de PKN open moet staan voor de Lutherse traditie, maar dat geldt ook voor de Lutheranen als het omgekeerd gaat om invloeden vanuit de calvinistische traditie. Op papier is reeds een en ander tot stand gebracht. Ik heb de afgelopen periode als plaatsvervangend lid deel mogen uitmaken van de synode. In die periode zijn belangrijke stappen gezet o.a. met 'Duurzaam Luthers'. Ook is een begin gemaakt met reorganisatie van de bestuursstructuur van de Lutherse Synode zelf. Niet alleen op papier zullen de nieuwe plannen verder uitgewerkt moeten worden. Erg belangrijk zal zijn dat deze geborgd worden in synodale besluiten, kerkordelijke artikelen en vooral in de praktijk van het kerkelijk leven.

Bart Lip

Ik ben al vele jaren lid van de Evangelisch-Lutherse gemeente in Zwolle. In mijn dagelijks werk ben ik actief als financieel adviseur/accountant. Daarom ben ik al meerdere termijnen (samen ruim 10 jaar)

kerkrentmeester financiën geweest in onze gemeente. Daarnaast heb ik het genoegen om als invalorganist de gemeente te begeleiden in de gemeentezang en zing ik mee in de cantorij. In de Evangelisch-Lutherse Synode hoop ik mijn financiële kennis in te kunnen brengen om ons lutherse geluid te kunnen behouden.

Helen Samai Nagelhout

Ik woon in Nijmegen en ben in 2020 gedoopt in de lutherse kerk, na een lange zoektocht naar een kerk waar ik mij welkom en thuis voelde. Ik ben de afgelopen jaren steeds actiever geworden

binnen de lutherse kerk in Nederland en daarbuiten. Zo ben ik de regionale coördinator van West- en Centraal-Europa geworden binnen het vrouwen netwerk WICAS van de LWF. Hoe meer ik over de lutherse kerk leer en hoe meer mensen ik er in leer kennen, hoe trotser en blijer ik ben dat ik deel mag zijn van deze familie. Ik wil mij graag voor de kerk in Nederland gaan inzetten, omdat ik iets terug wil doen voor de gemeenschap die zo veel voor mij betekent!

Carry Nijland

Ik vind het belangrijk om het Lutherse geluid en geloofsinhoud in stand te houden en present te stellen. Graag wil ik hier mijn bijdrage aan leveren.

Rien Sprong

Nu het voornemen van de synode is om met 'Duurzaam luthers' meer inhoudelijk bezig te zijn met de borging van de lutherse traditie in de Protestantse Kerk Nederland, wil ik daar een bijdrage aan

leveren. In een krimpende kerk zullen we in gesprek moeten blijven over de vorm waarin we levensvatbaar kunnen zijn. Soms als herkenbare lutherse vierplek, soms als luthers deel van een bredere protestantse gemeente. Ik wil een bijdrage leveren aan een synode die kan ondersteunen en inspireren en die zich ook wil laten inspireren door van ervaringen op plaatselijk, landelijk en internationaal vlak te leren. Ik wil me inzetten om lutherse kernen te helpen zichtbaar, hoorbaar en voelbaar aanwezig te zijn en het lutherse blijvend vorm te geven.

In mijn werkzame leven als maatschappelijk werker, gestalttherapeut en diaconaal medewerker heb ik geleerd lastige vragen te stellen in kantelpunten van het leven van mensen en te zoeken naar waarden en drijfveren voor zinvol leven in beperkende omstandigheden. In combinatie met bestuurlijke ervaring, opgedaan in de Haagse Jeugdraad en kerkenraad, wil ik mijn bijdrage leveren aan een toekomst voor de lutherse traditie binnen de Protestantse Kerk in Nederland.

Jarne Vermeer

Vanuit mijn ervaring als accountant in de non-profit audit zou ik graag een bijdrage leveren op overkoepelend niveau voor de lutherse kerk. Mooi om dat te doen vanuit de lutherse gemeente in Ede waar ik ben opgegroeid!

Rachel Wardenaar

Ik stel mij graag beschikbaar, omdat ik vanaf komende zomer een beroepbaar predikant zal zijn binnen de PKN, met speciale interesse en gevoel voor de lutherse kerk en traditie.

We zijn als synode intensief bij de toekomst van de kerk betrokken en ik wil hier ook op alle mogelijke manieren aan meebouwen. Niet alleen als predikant, maar het liefst ook op nog meer leerzame en heilzame manieren. Het zitting nemen in de lutherse synode heeft me de afgelopen jaren al veel geleerd. Het project Duurzaam Luthers en andere lopende projecten zijn nog in volle gang. Ik wil dan ook opnieuw een paar jaar meewandelen op dit interessante pad, en voor zowel lutherse jongeren en studenten, als ook voor lutherse predikanten, een waardevolle plek te helpen bouwen, waar we elkaar kunnen vinden, en waar onze traditie kan blijven bloeien.

Lutherse synode
De lutherse traditie in de Protestantse Kerk

Evangelisch-Lutherse Gemeente Groningen gaat ervoor

Lutherse gemeente zet zich in voor haar voortbestaan

Door samenloop van omstandigheden stopte de kerkenraad van ELG Groningen ermee. Dat was in 2022. Er begon een bezinnende periode onder leiding van interim-predikanten Annemiek Boonstra en Hester Wouda met de vraag: 'Gaan we door? Zo ja, hoe dan?'

TEKST EN BEELD: MARTIN DE GROOT

Lutherse gemeenten worden kleiner; de gemiddelde leeftijd van de kerkgangers stijgt en er komt nauwelijks nieuwe aanwas. Gemeenten hebben het moeilijk met het afnemend aantal leden en predikanten komen zo nauwelijks toe aan serieuze opbouw. Tot zover niets nieuws. Maar in Groningen keerde het tij.

Het tij keren: hoe doe je dat?

Dat moet anders, vonden ze in Groningen. Ik sprak erover met Antje van der Tak, kerkenraad voorzitter, die zich inzet voor het voortbestaan van de gemeente. "Dan moet je dus wat doen", aldus Antje, die samen met drie andere gemeentelieden nu de kerkenraad vormt. "Er is een uitgebreid en ambitieus projectplan opgesteld met drie poten: Voortbouwen op de Lutherse traditie, 'Ruimte bieden aan experiment en vernieuwing en Brede samenwerking'".

De classis en de synode, die adviserend meekeken, zagen een klein maar enthousiast clubje Groningers. Daarmee durfden ze het aan om te zeggen 'ga ervoor' en probeer samen met een dominee te kijken hoe we toch groei tot stand brengen. Eerst met een vijfjarig project. "We hebben een beetje eigen vermogen. Wat doen we daarmee? Dat kunnen we nu beter inzetten in de poging tot voortbestaan"

koffiedrinken na de dienst

aldus Antje. "Ja, het is wel lef, vinden we zelf ook. We kijken naar de mogelijkheden binnen onze beperkingen."

De leden van de kerkenraad van de Lutherse gemeente Groningen v.l.n.r.: ds. Susanne Freytag, Antje van der Tak, Beate Smeding-Kurth (aspirant KR-lid), Jaap Vette en Katja Taxis

Fulltime predikant en nieuw bestuur

De ELG Groningen gaat er vol voor om als vierplek te kunnen blijven bestaan. Die gemeente is klein maar huurde toch een fulltime predikant in. Dominee Susanne Freytag, die eerder 20 jaar in deze gemeente diende, stelde zich hiervoor beschikbaar. Waarom nieuwe wegen inslaan en je 'oude' dominee terugnemen? "Omdat zij met haar enthousiasme en ideeën de beste match was", zo vertelt Antje. "Een eigen predikant scheelt de kerkenraad bijvoorbeeld veel inwerktijd. Met gastpredikanten moet de gemeente veel regelen. Met een vaste predikant kunnen we nu weer bouwen aan de toekomst."

"Het is nu anders dan vroeger. Kerkenraadsleden zitten nu qua leeftijd dicht bij elkaar en hebben fulltimebanen. We zijn een kleine, jonge kerkenraad en best kwetsbaar. De dynamiek is anders, veel informeler. Het gaat niet alleen maar om vergaderen. We willen op een minder strenge manier kerkenraad zijn en ook samen kunnen lachen."

Uitnodigen en aanbieden

In de ELG Groningen proberen ze van alles uit. Denk dan aan alternatieve Vespers en diensten, biblioloog, stilte wandelingen, samen eten in de kerk, diensten waarbij je meer zintuigen inschakelt, muziekdiensten, Duitse diensten, beleef de kerkruimte ook anders, wat doen we samen met

de mensen die er al zijn. Eens per maand is er een andere manier van viering.

Kleurrijke diensten

De 'kleurrijke' diensten zijn ontstaan uit kinderdiensten en staan nu meer open voor iedereen, jong en oud, met een laagdrempelige dienstvorm die ook voor kinderen te volgen is. Zoals meer experimenteel met een tekst omgaan of meespelen in het verhaal. Kleurrijk is dat de dienst anders is; niet zitten, liturgie volgen en naar de preek luisteren maar meer zintuiglijk meedoen om de gemeente bezig te laten gaan, meer te betrekken bij de dienst. Het is voor een bonte verzameling van mensen die we uitnodigen. Het gaat daarbij nog iets verder dan het idee van een open kerk.

Kerkbezoek en netwerk

Meestal komt er een vaste kern van gemiddeld vijftien bezoekers. Bij bijzondere diensten- zoals biblioloog zijn dat er meer. "We experimenteren nu om mensen die af en toe komen vast te houden." Pogingen om 'stille' leden

(weer) naar de kerk te krijgen leverden nog weinig op. Het netwerk rond de kerk is groot. Bij alle activiteiten komen veel mensen in de kerk van buiten de kerkelijke gemeente. De muziek in het gebouw is aansprekend voor velen; een muziekdienst is laagdrempelig waardoor mensen met de lutherse gemeente in aanraking komen. "Vooral als het Bach is, dan zit de kerk vol." Ook met Open Monumentendag komen veel mensen binnen. Zo zijn er daardoor nu vrijwilligers in de kerk die niet bij de gemeente horen maar wel klussen doen. Verder kijken we hoe we het voor elkaar krijgen om op zaterdag de kerk open te zetten. Dat vraagt inzet van vrijwilligers. Je moet daar zijn waar de mensen zijn.

Raad je lutherse gemeenten aan om het ook zo aan te pakken? Antje: "Vraag me dat maar over vijf jaar. Het is spannend maar als wij niet zichtbaar zijn, als we niet iemand hebben die dat vormgeeft, dan wordt het nooit wat. Gaandeweg proberen we verschillende dingen uit en leggen dat vast."

Introductie Global songbook in Friesland

In 1524 verscheen het eerste lutherse gezangboek, het zogenaamde 'Achtlieder-buch'. 500 jaar later is een nieuw Global Songbook 2024 gelanceerd tijdens een feestelijke dienst in de Mariakerk in Wittenberg, Duitsland.

TEKST: WILLEM JAN WESTERBEEK

Tijdens hervormingsdag 2024 hebben we een paar liederen geoefend in onze kerk. Er is ongeveer € 800,- beschikbaar voor muziek in onze kerkdiensten. Dit willen we groter maken door een subsidie aanvraag te doen, we hebben wat suggesties gekregen bij welke fondsen dit te doen. Maar voor de invulling heeft de kerkenraad u nodig. Kent u een koor of heeft u een idee laat het ons weten. De formule is als volgt: We nodigen een koor uit om te zingen in onze dienst. Zij leren twee liederen uit het nieuwe zangboek en laten dit horen in de eredienst. U kunt hiervoor contact opnemen met kerkrentmeester.westerbeek@gmail.com

Intrede dominee Mirjam Visser-Fuchs

TEKST: JEROEN VAN VELZEN

Op zondag 9 februari was de intrededienst van Mirjam Visser-Fuchs in de Evangelisch-Lutherse Gemeente Rotterdam. De dienst werd geleid door dominee Erwin de Fouw. Mirjam Visser-Fuchs werd verwelkomd door de president van de Lutherse synode, dr. Andreas Wöhle en de predikanten van de Lutherse Rotterdamse Zeemanskerken. De Lutherse Gemeente Rotterdam is verheugd om na een vacante periode van 1,5 jaar Mirjam Visser-Fuchs te mogen verbinden aan onze gemeente.

Mirjam Visser-Fuchs (1974, geboren in Lübeck, Duitsland) studeerde theologie in Bielefeld, Heidelberg en Amsterdam. Van 2005 tot 2011 was zij predikant van de Evangelisch-Lutherse Gemeente Amsterdam (Johanneskapel Amstelveen). Daarna werd Mirjam actief als coach en trainer op het vlak van trauma en zingeving. In het afgelopen jaar was zij interim-predikant in de Alexanderkerk Rotterdam. Mirjam is getrouwd, heeft vier kinderen, woont in Rotterdam en speelt (alt)viool.

Oorlog

Mijn auto staat geparkeerd op de binnenhof van de Lutherse Kerk in Vilnius. Het is een prachtig plekje. Als je door het hek naar buiten loopt, kom je op een gezellige straat terecht.

TEKST EN BEELD: RIANNE VEENSTRA

De straat van de Lutherse Kerk blijkt de Deutsche Strasse te heten in de volksmond, de Duitse straat. In het verre verleden waren het Duitse handelaren die hier hun producten te koop aanboden. Het is niet verwonderlijk dat juist aan deze straat de Lutherse Kerk een plek gevonden heeft.

Er zijn op deze straat ook veel toeristen te vinden. Wat zij waarschijnlijk niet weten – maar ik hoor het van mijn gastheer – is dat waar nu de ‘parkstraat’ is eens de Joodse wijk van Vilnius begon. Het Sovjetregime had er geen boodschap aan. Ze hebben wat er nog van de wijk over was volledig verwoest en er een aantal standaard woonkazernes gebouwd.

Op de plek waar eens de synagoge stond, bouwden ze een kinderdagverblijf en een school. Er was niets meer zichtbaar van het verleden, tot archeologische werkzaamheden gestart werden op de plek van de oude synagoge. Wat bleek? De synagoge had niet in de hoogte mogen bouwen, en had toen maar in de diepte gebouwd. Die diepe bouw is er nog, de Sovjets hebben er gewoon

puin ingestort, dat wordt nu deels verwijderd om te ontdekken wat er nog over is van het verleden.

De Russen zijn goed in verwoesten. Dat is wel de boodschap die ik deze dagen meekrijg. De Litouwers hebben er meerdere keren mee te maken gehad en dragen nog steeds de directe herinneringen aan de Sovjettijd mee. Ze waarschuwden vele malen voor al te veel naïviteit over Rusland. Zij wisten beter. In de afgelopen dertig jaar hebben de Litouwers opnieuw opgebouwd wat de Russen in de jaren daarvoor afgebroken hebben. Ze weten ook te vertellen dat zij als tweede op het lijstje van Poetin stonden. Hij dacht Oekraïne in een paar dagen te veroveren, en dan waren de troepen daarna klaar voor Litouwen. Het liep anders. Maar de oorlog is nooit ver weg geweest. De Sovjet-overheersing is voor het kleine zelfstandige Litouwen nog steeds een open wond. De steun aan Oekraïne is levensgroot.

In de Lutherse Kerk staat een hele grote vaas. Beschilderd en wel gekregen uit Oekraïne, waar de kerk hulpgoederen heeft gebracht. Als je dichterbij komt, zie je dat het een bomomhulsel is, omgetoverd tot vaas. De Lutherse Kerk steunt Oekraïne waar ze maar kan. Nog voordat de eerste officiële hulplijnen tot stand kwamen, had zij al opvanggelegenheid gecreëerd. Zij wisten uit ervaring wat er nodig was.

Na een paar dagen laat ik de Duitse straat achter me en rijd ik naar het diaconale centrum van de Lutherse Kerk in de regio Jurbarkas. Het ligt aan een prachtige rivier, de Memel. Het was hier eens Oost-Pruisen. Nu ben je, als je de rivier oversteekt, in Rusland (*Kaliningrad red.*) De grote vraag die bij de leiding van het centrum leeft, is hoe je de angst van de mensen hier beheersbaar houdt. Ik typ dit verhaal met de rivier achter me, en ik begrijp wat ze bedoelen. De rivier met de zichtbare overkant roept spanning op. In Nederland lijkt de oorlog ver weg. Hier is de oorlog in zoveel opzichten dichtbij.

Rianne Veenstra is predikant, al dertig jaar. Sinds 2015 is ze verbonden aan de Protestantse Gemeente Almere en Luthers Flevoland.

Tijdens haar studieverlof in 2024 reisde ze namens de Lutherse kerk door Georgië en de Baltische staten en deed daarvan verslag in blogs die ze online zette. Het zijn kleurrijke en informatieve verhalen van haar bevindingen en ontmoetingen. Met ingang van dit nummer plaatst elkkwartaal in de komende nummers haar ervaringen. Ze zijn ook te volgen <https://www.pknaalmerebuiten.nl/nieuws> waar u ook uw eigen vragen kunt plaatsen.

'Der Friedensschluß ist nun mit Gott gemacht'

vergeving bij Luther en Bach

'Vergeving' speelt in de traditie van de lutherse kerkmuziek een belangrijke rol. Niet alleen in het vergeven van elkaar, maar ook en vooral, in de vergiving tussen God en de mens. In dat geval hebben we het over vergiving van zonde, kwietschelding van schuld. Die thematiek kan vragen oproepen. Zijn wij dan zo schuldig? Het kan bovendien zwaar aanvoelen als het associaties oproept met angst, oordeel en straf.

TEKST: **LUUK SCHUURMAN**, cantor organist ELG Zwolle

Toch doet het nadenken over schuld en zonde voor mij recht aan de realiteit. Iedereen kent wel een gevoel van gebrokenheid, onvolkomenheid, tekortschieten. Het leven is nou eenmaal niet volmaakt. Als dat besef samengaat met de boodschap van Gods genade wordt het paradoxaal genoeg juist bevrijdende thematiek om over na te denken. Ondanks onze gebrokenheid zijn we in Christus geliefd. We zijn – om Luther te citeren – simul justus et peccator, rechtvaardig en zondig tegelijk.

Vrolijke ruil?

Luther spreekt in dit verband over de zogenaamde 'vrolijke ruil', waarin Christus onze schuld draagt, en wij in geloof Zijn rechtvaardigheid ontvangen. Voor mij komt deze ruil prachtig tot uiting in het dooplied van Luther (Lied 522):

*Hij daalde neer in de Jordaan,
badwater onzer zonden.*

*Zijn leven neemt ons sterven aan,
Zijn bloed heelt onze wonden.
Zijn sterven is ons leven.*

Deze zinnen laten bovendien duidelijk zien dat de vrolijke ruil allerminst een vrijblijvende ruil was. Het gaat om een ruil tussen leven en sterven, tussen de volmaakte onschuld van Christus en onze zonden. Deze thematiek ervaar ik telkens weer als ik de Matthäus Passion van Johann Sebastian Bach beluister. De 'vrolijke ruil' voor ons, bracht voor Hem de

zwaarste lijdensweg. Het openingskoor van de Matthäus weet dit doeltreffend neer te zetten. "Hoe lijdt Christus?" vraagt het ene koor. "Als een lam," is het antwoord van het andere koor. Zoals een lam, dat geen schuld heeft, maar toch geslacht wordt, zo lijdt de volkomen rechtvaardige Christus – onschuldig. Het koor blijft vragen: *Wann? Wie? Was? Wohin?* Christus blijkt te lijden vanwege "unsre Schuld". "U hebt alle zonden gedragen," zingt namelijk het derde koor, "zodat wij niet hoeven te wanhopen." (*"All Sünd hast du getragen, Sonst müssten wir verzagen"*). Zowel de bevrijding als de wanhoop klinkt door in de muziek. Het is de 'vrolijke ruil' van Luther in een muzikale notendop.

Scan mij
en geniet

De val van Adam

Die gedachte, dat iemand die schuld heeft gedragen waaronder wij zouden zijn bezwaken, werkt bevrijdend en ontmoert mij – het laat iets zien van de immense liefde van Christus voor ons. Een climax daarvan ervaar ik vaak in de arioso 'Am Abend', een passage richting het einde van de Matthäus Passion. Het deel is muzikaal niet eens het meest spectaculaire gedeelte, maar klinkt te midden van de wanhoop. Juist dat maakt het voor

mij een van de meest ontroerende momenten in de Matthäus. Soms komt er bij mij zelfs een traan tevoorschijn – veelal tot mijn eigen verbazing.

In 'Am Abend' gaat het over de val van Adam (*Am Abend, da es kühle war ward Adams Fallen offenbar*). De foute keuze van Adam in het paradijs, die typerend is voor al het menselijke tekortschieten, is de reden waarom de Heiland zich 'nederdrukt' (*am Abend drückt ihn der Heiland nieder*). Tegelijkertijd keert de duif terug, het symbool van hoop uit het verhaal van Noach. Het is de paradox ten voeten uit. *Der Friedensschluss ist nun mit Gott gemacht; denn Jesus hat sein Kreuz vollbracht*. Ondanks alles valt onze schuld weg en is er vrede met God!

Een stuk als de Matthäus wordt door iedereen op zijn eigen manier beleefd. Er spelen bovendien ontelbaar veel andere thema's mee, die ik hier niet allemaal benoem. Toch is het stuk voor mij in de eerste plaats een existentiële ervaring die me confronteert met thema's als zonde, schuld en vergiving op een zeer intensieve manier. Dat vraagt veel van me als luisteraar. Toch kan ik het iedereen aanbevelen!

Scan mij
en geniet

Na veertig jaar: einde aan oecumenische drive met luthers bewustzijn

Perla Akerboom dacht niet aan stoppen: 'het ambt is voor het leven'

Sommige predikanten gaan keurig met pensioen op de wettelijk vastgestelde leeftijd. Anderen gaan door tot er een nieuwe predikant is voor hun gemeente. Weer anderen gaan door volgens de regels van het ambt van predikant: tot het eind of totdat ze vriendelijk wordt gevraagd te stoppen.

TEKST EN BEELD: FEMKE AKERBOOM-BEEKMAN

Dominee Perla Akerboom-Roelofs is er een van de laatste soort. Jaren geleden nam ze al afscheid van de lutherse gemeente Nijmegen, werd ze voor haar werk binnen en buiten de kerk zelfs geridderd, maar stoppen? Ho maar. Ze reed nog steeds het hele land door om in (lutherse) gemeenten voor te gaan.

Lutherse en zingende vrolijkheid van het geloof

Onlangs nam ze na veertig jaar afscheid van het Oecumenisch Citypastoraat, inmiddels Stadskerk Nijmegen, in de mooie Sint Stevenskerk aan de Markt. Niet alleen is ze een echte lutheraan, ze is ook een echte voorvechter van de oecumene in de breedste zin van het woord, lokaal en in de wereld. De gezamenlijke predikanten hadden besloten een leeftijdsgrens van 75 jaar te hanteren zonder er eigenlijk bij stil te staan dat hun collega, dominee Akerboom, die grens al voorbij was. Met tegenzin nam ze dan toch afscheid op zondag 3. Advent - Gaudete - met de roze stola en een preek over Johannes de Doper.

Uiteraard werd zij door de cantorij toegezongen, waarin zij ook deelneemt als ze niet preekt. Ze werd geprezen om haar lutherse en ook zingende vrolijkheid van het geloof. "Het ambt duurt zolang je leeft en in de heilige schrift bestaan geen pensionado's dus het dwarse verzet tegen sommige 'wereldse' regels is bij dominee Akerboom door die Heilige schrift ingegeven", aldus collega predikant Henk Gols. De laatste woorden waren voor Perla Akerboom zelf en daar was iedereen van onder de indruk, daarom wil ik ze u niet onthouden.

Geïnspireerd op het lied 'Uren, dagen, maanden, jaren' van Rhijnvis Feith (1753-1824 Zwolle) uit: Evangelische gezangen 1806.

Emeritaat:

*Een gezegende staat,
Waar in een mens alles laat
rusten, in goed en in kwaad.
Uren, dagen, maanden, jaren
vliegen als een schaduw heen ...*

Emeritaat:

*Ophouden als daad
Van liefde en haat
Voor het werk in de Kerk.
Uren, dagen, maanden, jaren
vliegen als een schaduw heen ...*

Emeritaat:

*Dat is vroeg of laat,
wat ik vreselijk haat,
omdat stoppen niet gaat!
Uren, dagen, maanden, jaren
vliegen als een schaduw heen ...*

Emeritaat:

*Bij een Woord, dat gaat
in woord en in daad,*

*uitgezaaid als het zaad ...
Uren, dagen, maanden, jaren
vliegen als een schaduw heen ...*

*Want het Woord is de weg.
De waarheid is Hij en dit leven
maakt vrij.
Dat is wat ik zeg.*

*Waar gaat het heen?
Na het Emeritaat?
En dan ook heel alleen
weggezonden, waarheen?*

*Na het Emeritaat
Van erger, tot kwaad
in de Dienst voor de Heer
neemt het leven een keer?*

*Na het Emeritaat
Zo gewonnen zo geronnen.
't Zaad valt in de aarde
en de woorden gezongen
behouden hun waarde.*

*Dus bedankt allemaal!
Ik noem verder geen namen.
Aan het eind van 't verhaal
zeggen we samen: Amen*

SLOA nog steeds actief

De Stichting Lutherse Ontspanningsinitiatieven en Activiteiten, kortweg SLOA, maakt het sinds 2001 mogelijk dat senioren of gezinnen met een smalle beurs ook zorgeloos kunnen genieten van een vakantieweek.

TEKST: MARTIN DE GROOT

Luthers diaconaal vakantiewerk gaat terug tot 1984. Bob Hulst, de toenmalig bureausecretaris van de Amsterdamse Diaconie, trok zich het lot van minderbedeelde, oudere gemeenteleden aan en startte met de organisatie van vakantieweken voor ouderen. De locatie was het Luthers Buitencentrum op Kasteel Hoekelum in Bennekom. Al snel daarna werd deelname mogelijk gemaakt voor alle Lutheranen in Nederland en werd ook de organisatie verbreed. Jaarlijks werden, met behulp van vrijwilligers, twaalf vakantieweken in de zomer en één met kerst georganiseerd op het Luthers Buitencentrum. Rond de eeuwwisseling werd het moeilijker dit te organiseren en dreigde het luthers diaconaal vakantiewerk te stoppen.

Nieuw elan werd ingeblazen met de oprichting van SLOA in 2002. De stichting werd opgebouwd met participanten, waaronder de diaconieën van Amsterdam en Rotterdam, aanvullend met diverse lutherse fondsen. Zo ontstond een breed draagvlak voor het werk en een stabiele financiering van het vakantiewerk. Aanvankelijk werden de weken in Bennekom gehouden, maar met het wegvallen van het Luthers Buitencentrum en de toenemende vergunningseisen voor groepsaccommodaties, werd samenwerking gezocht met het Vakantiebureau van de PSDV (Protestantse Stichting Diaconaal Vakantiebureau). Dit bureau

verzorgt vakanties in een aantal zorg-hotels in Nederland, waaronder Nieuw Hydepark in Doorn en IJsselvlied in Wezep. De seniorenvakanties van SLOA verlopen via dit Vakantiebureau met gebruikmaking van hun faciliteiten.

In 2008 werd een nieuwe tak aan SLOA toegevoegd, de organisatie van vakantieweken voor gezinnen, veelal eenoudergezinnen. Eerst in eigen beheer, maar sinds enkele jaren wordt samengewerkt met RCN Vakantieparken. Hierdoor is het aanbod aan vakantieparken vergroot en wordt gebruik gemaakt van de diensten en mogelijkheden van RCN. Het contract met RCN is in 2023 weer verlengd en in 2024 met Het Vakantiebureau.

Aanmelding voor deelname aan een vakantieweek verloopt via de plaatselijke diaconie. Men kan zich niet zelf opgeven bij de SLOA. Eind van het jaar stuurt SLOA informatie en formulieren naar alle lutherse diaconieën in Nederland. Het is aan de plaatselijke diaconie om deelnemers aan te melden bij SLOA. Een uitzondering hierop zijn de senioren die het jaar daarvoor mee geweest zijn, die worden persoonlijk benaderd. Maar de diaconie moet ook die aanmeldingen goedkeuren.

Voor de deelnemers aan de vakantie-weeken is SLOA niet direct zichtbaar.

Het PSDV Vakantiebureau, het zorg-hotel of het RCN Vakantiepark zijn de organisaties waar deelnemers het meest mee te maken hebben. SLOA zorgt ervoor dat er ieder jaar diaconale vakantieweken beschikbaar zijn voor lutheranen, regelt op de achtergrond de beschikbaarheid en onderhoudt de communicatie met de diaconieën en zorgt voor de financiering van de activiteiten.

Deelnemers aan gezinsvakanties hoeven hiervoor niet te betalen, de deelnemers aan de seniorenweken of zorgvakanties betalen een geringe eigen bijdrage. Daarnaast ontvangt SLOA van een aantal diaconieën een collecte-opbrengst. Jaarlijks kunnen 40 lutheranen gebruikmaken van de senioren-/zorgvakanties en 20 (eenouder) gezinsvakanties.

Sinds corona is de deelname minder en de laatste jaren blijven enkele plaatsen open.

Meer informatie voor diaconieën is verkrijgbaar via SLOA-vakantie coördinator, mevr. Joke Wilders-Schorn (075-6354715) of penningmeester Hans Wilders (0657 219625). Kijk ook eens op de website: sloavakanties.nl

Langs heilige huisjes in Culemborg

In het kader van 700 jaar Culemborg werd een paar jaar geleden het evenement Heilige Huisjes georganiseerd. Dat leverde onder meer een mooie wandeling op langs tal van gebouwen en plekken waar religie in al die jaren haar sporen heeft achtergelaten.

TEKST EN BEELD: JANET VAN DIJK

De wandeling start bij de Heilige Barbarakerk, Markt 50, waar je vanaf station Culemborg in een kwartier naartoe loopt. De route doet 18 heilige huisjes aan in de prachtige oude binnenstad van Culemborg en is eenvoudig te volgen met het overzichtelijke kaartje in de informatiefolder in de hand [zie kadertekst]. Alle heilige huisjes samen brengen zeven eeuwen religie in beeld, waaronder de beeldenstorm en de Reformatie.

Er is veel geschiedenis te vinden op de route. Ook in de kerken zelf is van alles te bezichtigen. In de zomerperiode zijn de kerken doorgaans op elke tweede zaterdag van de maand open voor bezoek, tot en met Open Monumentendag.

De Grote of Barbarakerk

De protestantse Grote of Barbarakerk is een van de mooiste monumenten van Culemborg. De historie van het gebouw gaat terug tot de 14e eeuw. De protestantse gemeente heeft de kerk nog niet zo lang geleden officieel overgedragen aan de stichting Grote Barbara, waardoor de toekomst van het monumentale gebouw gewaarborgd is. De stichting heeft meer mogelijkheden om gelden bijeen te brengen voor beheer en onderhoud van het gebouw. De protestantse gemeente blijft het gebouw gebruiken voor vieringen. Daarnaast wordt de kerk gebruikt voor onder meer rouw- en trouwdiensten en culturele evenementen.

Lutherse kerk

De Lutherse kerk stamt uit de 19e eeuw, maar in de 16e eeuw was op deze plek al sprake van een kapel. De oude tegelvloer werd teruggevonden bij een restauratie van de kerk in 1985-'86, en in ere hersteld. De lutheranen kerken eens per maand in hun eigen kerkgebouw, daarnaast hebben ze gezamenlijke diensten met de lutherse gemeente Leerdam en de lutheranen binnen de protestantse gemeente Tiel.

Door de uiterwaarden

Ook buiten het stadje is het goed toeven. Via de uiterwaarden van de Lek loop je naar fort Everdingen, onderdeel van de Hollandse Waterlinie. Heen en terug is het ongeveer 6 km. Meer informatie op janblankenpad.nl

Route

Ook zonder de kerken vanbinnen te bezoeken is de route de moeite waard vanwege de prachtige oude straten van de binnenstad en de informatie in de folder met QR-codes. Download de folder op culemborgklopt.nl/route/heilige-huisjes-wandeling. De route is ook beschikbaar als GPX.

ZAANDAM. Op 5 februari is op het kerkplein van de Lutherse kerk in Zaandam een nieuwe appelboom geplant door ds. Robert de Vos, de pastoraal predikant van de ELG Zaandam. De boom werd geschonken door het bouwbedrijf van het nieuwbouwproject Hazeleger.

Bewoners van woonproject Hazeleger en de Vinkenstraat waren erbij. Na afloop is de kerk bezichtigd. De oude appelboom moest worden opgeofferd omdat het bouwbedrijf een deel van het kerkplein nodig had voor bouwmaterialen. Het kerkplein is opnieuw bestraat en de aannemer heeft ook de ontmoetingsruimte Het Trefpunt van binnen geschilderd. Er was koffie en thee met een taartje (met appelboom). Het hemelse weer was een groot cadeau.

Zaandam

NIJMEGEN. Een delegatie van de lutherse gemeente in Eisenach bracht in juli een meerdaags bezoek aan de lutheranen in Nijmegen. Een welkom met 'Kaffee und Kuchen'. De tafel was feestelijk gedekt met veel zelfgebakken taarten. Aansluitend is in verschillende groepjes over een specifieke Bijbeltekst gesproken. Met 'Thüringer Bratwürste vom Rost' en heerlijke salades werd de dag afgesloten.

Zaterdag na het ontbijt volgde een uitgebreide stadswandeling in Nijmegen en 's avonds Chinees eten bij Lilo en Ben. Zondag een mooie kerkdienst met muziek (viool en piano), een rondwandeling in de Heilig Landstichting met een bezoek aan de Cenakelkerk en een Romeinse waterleiding. Het weekend werd afgesloten op de Pannenkoekenboot, al varend uiteraard, met

het eten van heerlijke pannenkoeken. Alles tot vreugde van iedereen met vriendschap voor het leven.

NIJMEGEN. Na maanden oefenen is op 21 december de kerstmusical uitgevoerd van en door een grote groep Oekraïense kinderen van Opvanglocatie PH7 vlak bij de kerk. Het begon met het zingen van het lied 'Komt allen tezamen', ieder in zijn eigen taal. Het kerstverhaal werd deels in het Nederlands en in het Oekraïens verteld en uitgebeeld door de moeders en kinderen. Verbazingwekkend hoe goed de kinderen hun teksten in het Nederlands konden weergeven; een acteertalent op niveau. Met de arrogante blik van de keizer waande je je terug in het Rijk van toen. Het was aandoenlijk de glunderende kinderen te zien. Na

afloop was het feest, met tafels vol met heerlijke lekkernijen gemaakt door de Oekraïense mama's. Het was een gezellige en genotvolle avond.

Nijmegen

OOST-GRONINGEN. De overname van de Lutherse kerk in Winschoten laat nog even op zich wachten. Het gaat wel door maar zowel de overnamekandidaat als de lutherse gemeente willen alles heel precies op papier hebben. Wel zijn er in het kader van 'Winschoten200' activiteiten in de kerk gepland. In de week van 10 tot 14 maart is er een jeugdtheatervoorstelling 'Aander lu bin ook lu' over vluchten en veiligheid. In de periode 27 maart t/m 20 april is er de afscheidsvoorstelling 'De Laatste Wals' met acteur Ad van Kempen (80). Over 'de man die zijn verleden

Nijmegen

met al zijn geheimen van zich af heeft kunnen schudden en vrij werd door de intensieve omgang met de Oost-Groningers en hun stoere land'.

Amsterdam

AMSTERDAM. Lisanne Bouma heeft verslag gedaan van haar eerste maanden als diaconaal werker voor het Spui en het Luther Museum. Na afloop van het gemeentegesprek is in het gemeentecentrum een Diaconale Brainstorm gehouden waarin men ideeën kon aandragen en uitwisselen over diaconale initiatieven binnen en buiten de kerk. De gesprekken waren geanimeerd en de oogst rijk - daarover volgt ongetwijfeld meer. Er is inmiddels ook een diaconale app-groep, voor iedereen die wil meedenken over en/of meedoen aan diaconale activiteiten.

HEERLEN. Voor het vierde jaar zijn er sinterklaascadeaus uitgedeeld aan kinderen in de buurt, waarvan de ouders het financieel moeilijk hebben. Dankzij een sponsoractie, waarbij mensen een kind (of meer) konden sponsoren, kwam een mooi bedrag binnen. Ook mensen buiten de eigen gemeente droegen bij. Er was genoeg voor 50 kinderen: een tas gevuld met snoep, een letter en een mooi cadeau. Sinterklaas en drie Pieten kwamen het zelf in het bijgebouw van de kerk uitdelen. Het was een groot succes bij de kinderen en bij de ouders.

GRONINGEN. Onder het motto: 'Kerst aan de Haddinge' is in de kerstnachtdienst de Messiah van Georg Friedrich Händel uitgevoerd in een volle lutherse

kerk. Het kerstoratorium in de Engelse taal werd uitgevoerd door het Luthers Bach Ensemble onder leiding van cantor-organist van de Lutherse kerk

Tymen Jan Bronda met orkest en vier solisten. De Messiah behandelt het leven van de Messias, het Hebreeuwse woord voor 'gezalfde Gods'. De aanwezigen luisterden ademloos naar de indrukwekkende muziek en koorzang die de hele de kerkruijnte vulde. Dominee Susanne Freytag verbond de grootsheid van de muziek aan de grootsheid van het kerstverhaal. Bij het slotlied, het Hallelujah, zong de hele kerk zo enthousiast mee dat de ruiten bijna rinkelden in de ramen.

ZWOLLE. Zaterdag 18 januari was er in het Gemeentecentrum van de lutherse kerk een bijzondere boekenmarkt met vele honderden boeken, afkomstig uit de nalatenschap van een vorig jaar

Zwolle

overleden gemeentelid. Zij was in haar werkzame leven bibliothecaresse en bouwde een interessante verzameling aan boekwerken op. Naast een ruim aanbod in de categorie literatuur (eigentijdse romans) en theologie zaten er ook prachtig rijk geïllustreerde geschiedenisboeken tussen. Er kwamen veel bezoekers op af. Aan het einde van de middag was de opbrengst ruim 900 euro, bestemd voor de diaconie.

DEN HAAG. Het Citykwartier verwijst naar de binnenstad waar de kerk zich bevindt en de tijd van het liturgisch gedeelte tijdens de openstelling. Iedere dinsdag zijn de deuren van de kerk aan de Lutherse Burgwal om 17.00 uur geopend. Binnen zijn gastvrouwen en gastheren aanwezig, onder wie een van de voorgangers. Er is koffie en thee en gelegenheid om met de andere aanwezigen en vrijwilligers te spreken. In de stiltehoek kunt u een kaars aansteken en/of een gebedsintentie schrijven in het voorbedenboek. Om 17.30 uur wordt samen het liturgisch moment gevierd.

DEN HAAG. De opbrengst van de boekenmarkt op 25 januari bedroeg 570 euro! De moeite waard, vonden de vrijwilligers. En het was ook nog gezellig. Dus nu weer op weg naar de volgende boekenmarkt op Koningsdag, zaterdag 26 april. Meer boeken zijn niet nodig, wel vrijwilligers om ze te verkopen om de stand in de Boekhorststraat te bemensen! Graag aanmelden bij koster Henk Baaima

Activiteiten

In *elkkwartaal* besteden we aandacht aan lutherse activiteiten in het land. Belangrijk doel hiervan: landelijk bekendheid geven aan activiteiten bij zoveel mogelijk lutheranen en betrokkenen, zodat die kunnen deelnemen.

Vriendendag St.Vrienden van Hoekelum

Zaterdag 12 april van 14.00-17.30 uur

Programma: Kees Posthumus met 'De Bijbel gezongen'.

Locatie: Kasteel Hoekelum, Edeseweg 124, 6721 KE Bennekom

Inlichtingen en opgave: secretaris@vriendenvanhoekelum.nl

Koninginnezang

Donderdag 1 t/m zondag 4 mei. 17e Koninginnezang met als thema Pelgrimage. Het volwassenenkoor staat onder leiding van Jeroen de Haan en Luuk Schuurman. Kinderen studeren in leeftijdsgroepen onder leiding van Mark Tempelaars, Gertine Hoefnagel en Wibren Jonkers.

Contactpersoon: Mascha de Haan, 0614 853009. Kosten: Volwassenen € 145,-, kinderen t/m 18 jaar € 70,-. Deze bedragen zijn all-inclusive. Locatie: De Haverkamp, Vierblokkenweg 3, Hengelo (gld). Aanmelden via koninginnezang@gmail.com onder vermelding van naam, adres, telefoonnummer, e-mailadres, geboortedatum, stemsoort, instrument, dieetwensen en eventuele opmerkingen.

Luthers Diaconaal Platform

Zaterdag 10 mei, 10.00 uur (aanmelding vanaf 9.30 uur)

Onderwerp: Armoede in Nederland. Een consulente van Kerk in Actie zal meer vertellen over dit onderwerp en wat de kerk kan doen. Locatie: Van der Valk Hotel 'de Biltse hoek', De Holle Bilt 1, 3732 HM De Bilt. Aanmelden op www.slab.nl via 'Aanmelden Ontmoetingsdag', code 5582. Voucher meenemen voor de lunch.

L500B300 - Zingen met Luther en Bach

Zangmiddag zaterdag 5 april, 13.30-17.00 uur. Een aantal Lutherliederen die Bach bewerkte tot koraalcantates worden verkend, toegelicht en vooral gezongen.

Locatie: Nieuwe kerk, Onder den toren 1, Middelburg

Info: www.l500b300.nl, info@l500b300.nl

L500B300 - Zingen met Luther en Bach

Zangmiddag op zaterdag 10 mei, 13.00-17.00 uur

Informatie over de samenhang tussen Lutherliederen en muziek van Bach. Spreker: Lydia Vroegindeweij, cantor/organist: Luuk Schuurman en Toon Hagen

Locatie: lutherse kerk Zwolle, Koestraat 4, 8011 NK Zwolle

Info: www.l500b300.nl, info@l500b300.nl

Netwerkdag

Lutherse kerkmusici

Woensdag 21 mei, 10.00-16.00 uur. De eerste netwerkdag voor lutherse kerkmusici. Ga met elkaar in gesprek over wat je beweegt en bezighoudt, ga in gesprek met leden van de Lutherse Synode en proef het Global Songbook. Locatie: Lutherse kerk, Jan de Bakkerstraat 11, 3441 ED Woerden

Muzikale vespers Delft

De komende tijd staan drie muzikale vespervieringen in Delft op het programma: 13 april (Palmzondag), 4 mei (Zondag Misericordias Domini), 22 juni (eerste zondag na Trinitatis). Medewerking wordt verleend door een vesperscantorij onder leiding van Wim Loef. Organist: Willemijn Roodbergen, voorganger nog niet bekend. De cantorij zingt o.a. het koraal uit de cantate van Bach voor die betreffende zondag. De orgelmuziek sluit aan bij het koraal. Aanvang: 16.00 uur. Locatie: lutherse kerk, Noordeinde 4, 2611 KH Delft

Lutheran Summer School

14-18 augustus.

Zie informatie achterop deze *Elkkwartaal*

Inspiratiefestival

Vrijdag 17 t/m zondag

19 oktober. Locatie: eiland

Terschelling. Het landelijk oecumenisch Inspiratiefestival op Terschelling wordt voor de vijfde keer georganiseerd en is bedoeld voor alle vrijwilligers in onze kerken. Het thema is deze keer 'Jutten'.

Het programma is nog niet bekend maar op de website <https://www.inspiratiefestival-terschelling.nl> is alle informatie over het festival, inschrijven, accommodaties, parkeren en tickets voor de boot te vinden.

In memoriam Theodorus Henricus Maria (Dick) Akerboom

18 december 1947 – 21 februari 2025

‘Een theoloog in hart en nieren’, dat is maar een van de typeringen die de mens Dick Akerboom beschrijft. Dat ‘hart en nieren’ kon je dan ook niet over het hoofd zien in zijn vele bijdragen aan het Nederlandse academisch gesprek over Maarten Luther en diens theologie – een gesprek waarin de stem van Dick Akerboom nu node gemist zal worden.

Ik weet het nog als vandaag: Wij ontmoetten elkaar voor het eerst in de jaren tachtig van de vorige eeuw bij de ‘Interconfessionele Werkgroep Lutheronderzoek’ in een, via een zeer steile trap toegankelijke, bovenkamer van de UvA op de Herengracht in Amsterdam en soms ook in de ruimtes van de KThA. Het waren bezielde gesprekken onder de leiding van – onder meer – onze latere promotor professor Joop Boendermaker. Zelf een gelovig vrijgevochten rooms-katholiek herkende Dick zich ook persoonlijk zeer in de ‘katholieke Luther’, die hij vervolgens in zijn vele

publicaties en bijdragen aan podia en leergesprekken steeds verfrissend en authentiek ten tonele voerde. De meer dan twintig jaargangen van het Luther-bulletin, maar ook andere nationale en internationale publicaties getuigen van de veelzijdige toegang tot Luther (en Katharina) die Dick voor ons ontsloot.

Dertig jaar werkte hij, eerst als wetenschappelijk medewerker, later als universitair docent, aan de Universiteit Tilburg.

Maar ook lokaal wist Dick niet van stilzitten. Zo was hij lange jaren betrokken bij de onderhoudscommissie voor de lutherse kerk in Nijmegen, waar hij zelf ook zeer praktisch samen met anderen veel klussen mede heeft uitgevoerd. Ook was hij bestuurslid van de stichting ‘Behoud Lutherse kerk Nijmegen’ die vanaf de oprichting in 2019 tot 2023 de exploitatie van het kerkgebouw verzorgde. Ook werd door hem de lokale kerkgeschiedenis gedocumenteerd in

een brochure uit 1996 ‘Lutheranen in Nijmegen, een kleine geschiedenis van de Evangelisch-Lutherse Gemeente Nijmegen’.

Naast dit alles was Dick Akerboom vooral een mens zonder dubbele bodem, die hartstochtelijk leefde met de mensen die hem lief waren en die ook oprecht, warm en betrokken kon worstelen met wie hij van mening verschilde. Eigenschappen die we dezer dagen ook als samenleving hard nodig hebben. We zullen hem missen, als mens en als wetenschapper.

Susanne Freytag,
predikant ELG Groningen

In memoriam Peter Paul Kleinlooh

5 oktober 1972 – 30 december 2024

Als enige zoon van een alleenstaande moeder, danseres en voormalig directeur van de Lindenberg in Nijmegen, kreeg hij de liefde voor cul-

tuur met de paplepel ingegoten. Dans, muziek en literatuur zouden naast maatschappelijke betrokkenheid altijd een belangrijke rol in zijn leven blijven spelen.

Peter Paul was een talentvol en geliefd persoon. Hij heeft in zijn leven diverse functies bekleed in een verscheidenheid van banen. Dans was voor Peter Paul

een manier om zich volledig vrij te voelen. Of het nu ging om het bezoeken van festivals of het beoefenen van salsa, hij vond in beweging een uitlaatklep en een viering van het leven. Hij wist hoe je mensen moet verbinden.

De wens van Peter Paul was een afscheid met vrienden en bekenden in dezelfde kerk waar zijn moeder destijds ook haar afscheidsdienst heeft gehad. Vanuit Amsterdam is Peter Paul op zaterdag 4 januari 2025 de Lutherse kerk in Nijmegen binnengedragen in een door vrienden bijzonder beschilderde kist, passend bij het leven van Peter Paul. Op de kist lag het recent uitgekomen boek van hem: *Bouwen voor Luther*. Op de bloementafel brandden twee kaarsen. Een van deze kaarsen

was de LDF-kaars, deze kaars is uitgereikt bij de afgelopen jaarvergadering van de Vereniging Luthers Diaconessenhuis Fonds, waar Peter Paul een presentatie gaf over zijn boek. Het werd een ‘levensviering’. Alle sprekers hebben vol lof en bewondering gesproken over het leven en werk van Peter Paul.

Coby van Dam-Bouwens

Peter Paul Kleinlooh was historicus en schreef twee boeken: De lutheranen: Veilig op een eigen school

Bouwen voor Luther: De emancipatie van Amsterdamse lutheranen in de 19e eeuw.

In memoriam: Miep Monsees

15 maart 1932 – 6 februari 1925

Op dinsdag 6 februari overleed na een lang, bewogen en actief leven mevrouw Miep Monsees, in 1932 te Amsterdam ten doop gehouden en daarbij de namen Marie Johanne meegekregen. Miep was al jong actief bij de leiding van de kinderkerk ter plaatse en kwam via het werk voor de kerk in de hoofdstad ook in contact met haar latere echtgenoot Hans.

Als ouders van een jong gezin met uiteindelijk vier dochters vestigden zij zich in Baarn, waar Miep voor de toenmalige lutherse gemeente Baarn-Soest onder andere het kosterschap verzorgde.

Nadat Hans' werkgever het Nederlands Bijbel Genootschap naar Haarlem was verhuisd, werd de te overbruggen afstand wat groot en vestigden ook zij zich in Haarlem.

Een vruchtbare tijd waarin Miep zich op kerkelijk gebied bezighield met redactiewerk (gemeentebled de Burcht), kinderkerk, kerkenraad en later, na de Lutherse Leken Opleiding met goed

gevolg afgerond te hebben, het ouderenvesteraat.

Op landelijk gebied betekende zij veel voor de meditatieweekenden op Hoekelum o.l.v. Ds. Jan Happee en diende zij meerdere perioden als lidmaat de Lutherse Synode.

Ook in haar almaar uitdijende familie die zij met vreugde zag groeien, stelde zij zich aanwezig en beschikbaar op. Door veel kleinkinderen werd zij rond de voorbereidingen op haar uitvaart expliciet een fijne en betrokken oma genoemd, die op zijn tijd kon verwennen, maar ook niet schuwde 'duidelijk' te zijn als de situatie daar om vroeg. Wij hebben Miep mogen leren kennen als een mooi en markant mens, met het hart op de goede plek en het hart op de tong.

In de uitvaartdienst in de Lutherse kerk in de Haarlemse Witte Herenstraat was er aandacht voor de tekst uit

Romeinen 14, waarin Paulus stelt dat 'niemand voor zichzelf leeft en niemand voor zichzelf sterft'.

Ook zongen wij onder andere haar lievelingslied 'Eens als de bazuinen klinken'.

Miep heeft haar geliefden, haar kerk en haar geloofsgemeenschap, op haar eigen wijze, veel mogen geven. Haar gedachtenis zij ons tot zegen.

Sietse van Kammen, *predikant ELG Brandpunt Haarlem e.o.*

Geslagen Memorie

Na *Geslagen Verbeelding* (2010) presenteren Harry Donga en Carel van den Berg hun nieuwste uitgave *Geslagen Memorie* – een fraai vormgegeven verkenning van lutherse penningen.

Deel 1 beschrijft de symboliek op lutherse penningen uit zowel Duitsland als Nederland, en legt verbanden met schilderijen uit de collectie van het Luther Museum Amsterdam.

Deel 2 vertelt het verhaal van beroemde Nederlandse lutheranen aan de hand van bijzondere Nederlandse penningen.

Scherpe fotografie brengt zelfs de kleinste details van deze historische penningen tot leven, waardoor dit boek waardevol is vanwege de beschrijving van symboliek en geschiedenis, maar ook een visueel genot is voor iedere liefhebber van kunst en geschiedenis.

Uitgever: Stichting Lutherse Uitgeverij en Boekhandel (SLUB)

Bestellen via: info@slub.nl

Uitvoering: Hardcover, 40 pagina's

Prijs: € 15,-

Uit de synode...

Ons Paasfeest staat in het licht van het wonder van de opstanding van de Heer, voorafgegaan door de veertigdagentijd – de tijd waarin we het lijden van Christus herdenken en bij onszelf stilstaan en bijvoorbeeld (gedeeltelijk) vasten.

TEKST: **MAARTEN VAN DER WOUTEN**, voorzitter Evangelisch-Lutherse synode

Dit jaar valt de islamitische vastentijd, Ramadan, binnen de christelijke veertigdagentijd. In de christelijke Goede Week valt ook Pesach – het joodse paasfeest, waarin het einde van de joodse slavernij in Egypte en de exodus uit Egypte, terug naar het moederland herdacht wordt – zoals beschreven in het boek Exodus. Voor gelovigen een tijd, nu in dezelfde periode van het jaar, om stil te staan bij het leven, bij het geloof en bij de wereld waarin wij leven. Dat het besef er mag zijn, dat de liefde voor de medemens samen met de liefde voor God leidend is voor het bestaan, ons bestaan in vrede.

De toestand in de wereld

Het werd haast een vaste rubriek in deze column: ‘De toestand in de wereld’. Wij allen worden hierdoor gegrepen en ook beïnvloed in emotie en gevoel.

Veel gebeurde er in het afgelopen jaar. Nieuwe tijdperken breken aan met onzekerheid, zorg en angst wellicht. Het soms niet begrijpen van de wereld waarin influencers, schreeuwers en allerrijksten (in geld uitgedrukt) zoveel macht krijgen dat rede moeilijk te vinden is. Grote ego’s lijken te bepalen wat belangrijk is en wat gaat gebeuren in onze nabije toekomst.

Mijn overtuiging is dat ons geloof, ons eigen kunnen en kracht en onze toekomstvisie die samenbrengt en verbindt; dat altijd zal winnen van de schreeuwende populist en kortetermijndenkers. Laten we verbinden naar een toekomst waarin voor iedereen een plek is met God en ons allen.

Verkiezingen voor de nieuwe synode

Voor de verkiezingen van de nieuwe synode deed zich een uitzonderlijke situatie voor. Voor een voltallige bezetting van de Evangelisch-Lutherse Synode zijn minstens zes beroepbare predikanten en twaalf niet-predikanten nodig. Kort voor het uitschrijven van de verkiezingen had dit exacte aantal mensen zich gekandideerd. Dit zou betekenen dat alle kandidaten (ervanuit gaande dat iedere kandidaat minstens één stem krijgt) een zetel kunnen bezetten. Het huidige verkiezingsreglement voorziet niet in deze situatie.

Verkozen verklaard

De Synodale Commissie zocht uit wat de juridische mogelijkheden zijn. Gekozen werd om eerst voor advies met de zittende synode om tafel te gaan. In overleg met de synode volgden we in dit geval de kerkordelijke procedure ‘Verkiezing ambtsdrager’ zoals dat voor de kerkenraad in de gemeenten gebruikelijk is. Die beschrijft: ‘Een verkiezing vindt plaats als er meer kandidaten dan vacatures zijn, in andere gevallen wordt de kandidaat verkozen verklaard.’ Zo werd besloten geen verkiezingen uit te schrijven maar de kandidaten, gezien de uitzonderlijke situatie, direct te benoemen als synodelid waarmee de oorspronkelijke verkiezingen kwamen te vervallen. Alle betrokken partijen werden geïnformeerd. Via de kerkenraden was er mogelijkheid bezwaar aan te tekenen tegen de gevolgde procedure. Hierop kwamen geen bezwaren binnen, waarmee de nieuwe synodeleden zijn benoemd tot lid van de nieuwe Evangelisch-Lutherse Synode 2025-2029. Zij zijn inmiddels officieel akkoord gegaan met hun benoeming.

In de periode april-mei vindt de voorbereiding plaats op de overdracht van alle werkzaamheden. De overdracht staat gepland op zaterdag 5 juli. Tot die tijd blijft de huidige synode in functie. Vóór die tijd kunt u vast kennis maken met de nieuwe synodeleden via *elkkwartaal*, de ELS-nieuwsbrief en andere publicaties.

Global Lutheran Songbook

In een van de dagoverdenkingen in het huidige Luthers Dagboek is een lied uit het Global Lutheran Songbook aangehaald (door dr. Andreas Wöhle, periode 5-18 januari). Het Global Songbook is uitgebracht door de LWF om de viering van de 500e verjaardag van het ‘Achtliederbuch’, de eerste gedrukte verzameling van evangelische liederen uit 1524 waarmee het geloof werd bezongen, luister bij te zetten en bevat tachtig liederen, muziek en zegeningen uit de gehele wereld: van Estland tot Cuba, van Nederland tot Ethiopië en vele andere landen. Teksten met muziek opgenomen, klaar om gezongen te worden. Warm aanbevolen!

'Als morgen de
wereld vergaat
dan zou ik
vandaag nog een
boom planten'

Lutheran Summer School 2025

Dit jaar wordt de Lutheran Summer School van 14 tot 18 augustus georganiseerd in Hamburg en dat heeft een reden. Hamburg organiseert namelijk in 2029 de Kirchentag, een groot festival op kerkelijk gebied. Dit jaar wordt dat gehouden in Hannover.

Op 14 augustus gaan de deelnemers met een touringcar naar Hamburg en op 18 augustus weer terug.

De Lutheran Summer School is veel kleiner dan de Kirchentag maar gaat ook over mooie ontmoetingen, inspirerende workshops, bezinning, lekker eten en gezelligheid.

Het thema is dit jaar: Duik in de wereld van ecotheologie. Volgens Wikipedia is ecotheologie een vorm van constructieve

theologie die zich richt op de onderlinge relaties tussen religie en natuur, vooral in het licht van milieuproblemen. Ecotheologie gaat over de relatie tussen mens en schepping en het zorgen voor onze aarde. En dat is in deze tijd een gevoelig onderwerp.

De Lutheran Summer School staat open voor deelnemers van 18 tot 100 jaar die actief (willen) zijn in de kerk. Het programma is nog niet bekend, maar aanmelden is alvast mogelijk.

Meer informatie, o.a. over aanmelden, deelnamekosten en praktische zaken, staat op www.lutheransummerschool.nl

Kirchentag Hannover 2025

Woensdag 30 april t/m zondag 4 mei. Vijf dagen lang met een uitgebreid programma: culturele, spiritueel-liturgische en sociaal-politieke evenementen. Belangrijke thema's van deze tijd worden besproken, vragen over vrede en rechtvaardigheid, klimaatverandering en menselijke waardigheid worden gesteld, er vinden gesprekken plaats tussen geloofsrichtingen en er wordt samen feestgevierd. Op het Kerkcongres wordt gediscussieerd, geworsteld en openlijk gezegd wat nodig is voor een goed leven. Mensen uit de politiek, wetenschap, media, bedrijfsleven, kerk en het openbare leven laten van zich horen, vullen de zalen, stimuleren discussies en zorgen voor nieuwe impulsen. Informatie over tickets, programma en verblijf: www.kirchentag.de

**Deutscher Evangelischer Kirchentag
Hannover 30. April – 4. Mai 2025**

elkkwartaal

Niet of juist wel graag ontvangen?

Reageer altijd rechtstreeks naar de dienstenorganisatie Protestantse Kerk via abonnementen@protestantse-kerk.nl of (030) 880 18 80. Informatie over uw (lutherse) inschrijving in het ledenregister: vraag als eerste uw kerkenraad!